

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedra**

Jokūbo Marijos Sutkaičio,
V kurso, tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės studijų
šakos studento

Magistro darbas

Konsulinė pagalba pagal tarptautinę, ES ir Lietuvos teisę

Vadovas: prof. dr. Dainius Žalimas

Recenzentas: lekt. dr. Julius Zaleskis

Vilnius 2018

PLANAS

ĮVADAS	3
1. Konsulinės pagalbos samprata	6
1.1. Konsulinės pagalbos sąlygos	9
1.2. Konsulinės pagalbos ir diplomatinės gynybos santykis	10
1.2.1. Konsulinė pagalba ir diplomatinė gynyba pagal ES teisę	14
1.3. Konsulinės pagalbos ir konsulinės gynybos skirtumai	15
2. ES piliečiams teikiama konsulinė pagalba	21
3. Atskiri konsulinės pagalbos teikimo atvejai	33
3.1. Konsulinė pagalba piliečių mirties atveju	34
3.2. Konsulinė pagalba nusikaltimų aukoms, sulaikytiems ar įtariamiesiems padarius nusikaltimą	35
3.3. Konsulinė pagalba nepilnamečiams ir valstybės piliečiams, neturintiems visiško veiksnumo	38
3.4. Konsulinė pagalba nacionalinę priklausomybę turintiems laivams ir orlaiviams	40
4. Teisė į konsulinę pagalbą	43
IŠVADOS	45
LITERATŪROS SĄRAŠAS	47
SANTRAUKA	55
SUMMARY	56

ĮVADAS

Nagrinėjamos temos aktualumas. Konsulinė pagalba yra tapusi įprastine konsulinių pareigūnų vykdoma funkcija, siekiant užtikrinti tarptautinės teisės pripažįstamų valstybės piliečių apsaugą. Vykstant intensyviems globalizacijos procesams, valstybės piliečių apsauga jau seniai peržengė nacionalinių valstybių ribas. Valstybės piliečių teisių ir interesų apsaugos klausimas kaip niekada yra aktualus. Tai patvirtina įvairių Europos Sąjungos institucijų aktyvesnė veikla konsulinės pagalbos srityje – Europos Sąjungos kuriamos teisinės ir politikos sistemos, skirtos glaudesniam valstybės narių bendradarbiavimui, ypač krizinėse situacijose. Europos Sąjungos pilietybė, nediskriminavimo principas¹ bei siekis veikti Sąjungos vardu suformavo teisę į konsulinę pagalbą.

Šiame kontekste reikėtų paminėti, kad konsulinę pagalbą reglamentuoja tarptautinės teisės normos, kaip pavyzdys - 1963 m. Vienos konvencija dėl konsulinių santykių. Tačiau konsulinės pagalbos teikimas tarptautinėmis teisės normomis neapsiriboja. SESV 23 straipsnis numato, kad kiekvienas ES pilietis turi teisę į konsulinę pagalbą trečioje šalyje, kurioje jo valstybei nėra atstovaujama.² Be to, valstybės narės užtikrina konsulinę pagalbą pagal savo vidaus teisinę sistemą, tad be tarptautinės ir ES teisės normų yra ir nacionaliniai teisės aktai, kurie reglamentuoja konsulinės pagalbos taikymą: valstybių narių konstitucijos, vyriausybės nuostatai ir t.t. Šių skirtingų reguliavimų sąveika tik įrodo, kad konsulinė gynyba negali būti nagrinėjama tik pagal tarptautinę ar ES teisę. Siekiant atskleisti darbo temą, konsulinė pagalba nagrinėjama tarptautiniame, ES ir nacionaliniame lygmenyje, atitinkančiame skirtingus teisinius reguliavimus.

Kuo daugiau piliečių susiduria su užsienio jurisdikcija, tuo didesnis poreikis gauti pagalbą ir apsaugą, kurią suteikia valstybė piliečiams. Ypač nesant galimybės pasinaudoti tarptautinėmis teisių gynimo priemonėmis, konsulinės pagalbos „paklausa“ tik auga.³

Darbo objektas ir tikslas. Darbo objektas atskleidžiamas nagrinėjant Vienos konvenciją dėl konsulinių santykių kaip svarbiausią vystymosi etapą konsulinių santykių srityje. Taip pat ES teisės aktai, iš kurių svarbiausi – Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcija, ES Pagrindinių teisių chartija, ES Tarybos direktyva

---

¹ Nediskriminavimo principas aiškinamas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 23 straipsnio pagrindu, kuris numato, kad konsuliniai pareigūnai turi užtikrinti kitos valstybės narės piliečių apsaugą tomis pačiomis sąlygomis kaip ir jų pačios valstybės piliečiai.

² SESV 23 straipsnis.

³ BATTINI, S. *Impact of EU Law and Globalization on Consular Assistance and Diplomatic Protection*. Belin-Heidelberg, 2011, 182 p. [Interaktyvu]. [Žiūrėta 2018-01-16]. Prieiga per internetą < http://www.irpa.eu/wp-content/uploads/2011/09/Chapter_9-chiti-mattarella.pdf>.

2015/637, Tarybos 95/553/EB sprendimas. Be ES teisės aktų išskiriamas Lietuvos Respublikos konsulinis statusas, Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos sudarytos dvišalės bei daugiašalės sutartys dėl konsulinių santykių bei Teisingumo Teismo sprendimai, aktualūs nagrinėjamu aspektu.

Magistro darbo uždaviniai yra konsulinės pagalbos sąvokos analizė, konsulinės pagalbos sąlygos, konsulinės pagalbos palyginimas su kitomis konsulinių pareigūnų atliekamomis konsulinėmis funkcijomis. Diplomatines gynybos ir konsulinės pagalbos tiek tarptautinės, tiek ES teisės ribose analizė. Analizuojama ES teisės aktuose įtvirtintas konsulinės pagalbos teikimas ES piliečiams, tarptautinės ir ES teisės santykis teikiant konsulinę pagalbą. Taip pat pateikiama atskirų konsulinės pagalbos teikimo atvejų apžvalga, analizė, t.y., konsulinė pagalba piliečių mirties atvejais ir t.t.

Atliekamo tyrimo tikslas yra darbo objektų sudarančių probleminių klausimų analizė. Siekiama išanalizuoti konsulinės pagalbos reguliavimą tarptautinės, ES ir Lietuvos teisės ribose, atskleisti šių teisinių sistemų sąveiką teikiant konsulinę pagalbą. Taip pat siekiama išanalizuoti konsulinės pagalbos teikimo ES piliečiams ypatumus, nustatyti probleminius aspektus, kurie kyla teikiant konsulinę pagalbą neatstovaujamiems ES piliečiams priimančiojoje valstybėje.

Tyrimo metodai. Darbo objektas ištirtas naudojant šiuos tyrimo metodus: loginis, kalbinis (gramatinis), lyginamasis, istorinis ir lingvistinis. Kalbinis (gramatinis) metodas taikytas nustatant lietuvių ir anglų kalbos terminų ir žodžių prasmę. Lingvistinis metodas pasitelktas nustatant vartojamų sąvokų reikšmę, sąvokų vartojimo ypatumus teisės doktrinoje, šaltinių turinį, tarptautinės ir ES teisės šaltiniuose naudojamos konsulinės pagalbos sąvokos skirtumus. Istorinis metodas naudojamas atskleidžiant Vienos konvenciją dėl konsulinių santykių, aptariant priėmimo raidą, sąlygas, konvencijos taikymo ribas. Loginis metodas naudojamas nagrinėjant, vertinant tarptautines sutartis, ES teisės aktus, pateikiant išvadas, apibendrinamus. Lyginamasis metodas naudotas nagrinėjant skirtingą konsulinės pagalbos reguliavimą tarptautinės ir ES teisės ribose, palyginant konsulinę pagalbą su kitomis konsulinių pareigūnų vykdomomis funkcijomis bei su diplomatine gynyba.

Šaltiniai. Darbe remiamasi visų pirma Vienos konvencija dėl konsulinių santykių, kuri įtvirtino konsulinės teisės taisyklių kodifikavimą. Europos Sąjungos, Lietuvos Respublikos teisės aktai, iš kurių svarbiausi – 2015 m. balandžio 20 d. Tarybos priimta direktyva Nr. 2015/637 dėl koordinavimo ir bendradarbiavimo priemonių skirtų neatstovaujamų Sąjungos piliečių konsulinei apsauga trečiose šalyse palengvinti, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė

redakcija, Lietuvos Respublikos konsulinis statusas, Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos dvišalės ir daugiašalės sutartys dėl konsulinių santykių. Darbe pateikiamoms išvadoms reikšmingą įtaką turėjo užsienio ir Lietuvos autorių darbai. Tarp kurių Z. Petrauskas, L. Tee, J. Quigley, A. Kunzli ir kiti. Taip pat remtasi Europos Sąjungos ir kitų institucijų priimamomis ataskaitomis, pranešimais ir kitais dokumentais.

Darbe taip pat aptariami ir analizuojami Tarptautinio Teisingumo teismo sprendimai, išskiriamos *LaGrand* ir *Avena* bylos, kurios yra svarbiausios Tarptautinio Teisingumo teismo bylos konsulinių santykių srityje.

1. Konsulinės pagalbos samprata

Analizuojant konsulinės pagalbos sampratą, svarbu išnagrinėti konsulinių santykių raidą, jos įtaką konsulinių pareigūnų funkcijoms bei svarbiausią etapą konsuliniams santykiams – 1963 m. Vienos konvenciją dėl konsulinių santykių (toliau – VKKS).

VKKS šiai dienai yra svarbiausias dokumentas konsulinių santykių srityje. VKKS numato teisminį pagrindą, bendrą valstybių narių konsulinių santykių sistemą bei konsulinių paslaugų teikimą. Nors konvencija numato konsulinių pareigūnų vykdomas funkcijas bei tapo pagrindu kodifikuojant konsulinius santykius, tačiau dar prieš VKKS konsulinė teisė egzistavo kaip šalių praktika, kilusi iš dvišalių valstybių susitarimų. VKKS tapo gaires nustatančiu dokumentu, teikiant konsulines paslaugas, konsuliniams pareigūnams vykdant konsulines funkcijas, tačiau konsulinių santykių užuomazgos, požymiai jau matomi nuo Antikos laikų. Įrodymas, kad konsuliniai santykiai egzistavo dar prieš VKKS įsigaliojimą, matomi konvencijos preambulėje⁴, kuri nurodo, kad konsuliniai santykiai tarp tautų egzistuoja nuo senų laikų.

Konsulinių santykių istorija daugiausiai susijusi su tarptautinės prekybos plėtra ir ekonominių valstybių interesais.⁵ Šiuolaikinių konsulų pirmtakai randami dar Graikijos miestų-valstybių laikais. Nors jų pareigybių ir funkcijų spektras buvo žymiai siauresnis negu šiuolaikinių konsulų, tačiau jau tada jiems buvo priskirta viena svarbiausių konsulų funkcijų – Graikijos piliečių teisių ir interesų gynimas, piliečių atstovavimas.⁶ Terminas *konsulas* pradėtas vartoti tik romėnų laikais, kuriuo buvo apibūdinami magistrai (teisėjai)⁷, paskirti į pietinius Europos miestus. Terminas apibrėžimas buvo išplėstas didėjant prekybai tarp tautų. Vis daugiau valstybių pradėjo siųsti savo piliečius į kitas valstybes prižiūrėti verslą, ginti nacionalinius interesus ar spręsti ginčus tarp prekybininkų.⁸ Tolesnis konsulinių santykių tarp valstybių augimas sukėlė problemų, nustatant tikslų konsulinių pareigūnų apibrėžimą bei jų vykdomas funkcijas. Taigi valstybių jurisdikcijų išplėtimas už jos ribų lėmė siekį sukodifikuoti konsulinių santykių taisykles.

Iki XX amžiaus vidurio konsulinius santykius reglamentavo tarp valstybių sudarytos dvišalės bei kelios regioninės sutartys. Tačiau šios sutartys dažnai prieštaravo vienai kitai

---

⁴ Vienos konvencija dėl konsulinių santykių. *Valstybės žinios*, Nr. 83-2456.

⁵ ROBLEDO, J. *The Vienna Convention on Consular Relations. United Nations*, 2008. [Interaktyvu]. [Žiūrėta 2018-02-05]. Prieiga per internetą <http://legal.un.org/avl/pdf/ha/vccr/vccr_e.pdf>

⁶ KOLESNIKOV, Y. *Meddling with Vienna Convention on Consular Relations: The Dilemma and Proposed Statutory Solution*. [Interaktyvu]. [Žiūrėta 2018-02-05]. Prieiga per internetą <http://www.mcgeorge.edu/Documents/Publications/11_Kolesnikov_Master1MLR40.pdf>.

⁷ Šaltinyje vartojama *chief magistrates* sąvoka. Tikslus vertimas būtų *magistrai* arba Z. Petrausko pateiktas *teisėjo* terminas.

⁸ *Ibid.*, p. 184.

ir menkai prisidėjo prie vieningos valstybių praktikos formavimo. Nepaisant to, kai kurie sutartyse įtvirtinti principai buvo laikomi tarptautinės paprotinės teisės dalimi ir kodifikuoti šiuos principus, įtvirtintus daugiašalėse sutartyse, buvo siektinas tikslas. Ši kodifikacija iš esmės buvo pasiekta 1963 m. VKKS. Galutinė sutarties redakcija reglamentuoja pagrindinius konsulinis santykius, konsulinių pareigūnų vykdomas funkcijas. Dauguma valstybių ir tarptautinės teisės ekspertų konvenciją laiko tarptautinės paprotinės teisės kodifikavimo šaltiniu, kuris nustato taisykles, kuriomis turi vadovautis valstybės.

VKKS 5 straipsnis numato konsulinių pareigūnų vykdomas konsulines funkcijas. Nors sąrašas yra detalus, tačiau nebaigtinis, kadangi valstybių sudaryti dvišaliai ar daugiašaliai susitarimai su kitomis valstybėmis gali nustatyti ir kitas funkcijas, atliekamas vienos arba kitos valstybės konsulinių pareigūnų. Vis dėlto lyginant su diplomatinėmis funkcijomis, konsulų vykdomos funkcijos yra žymiai siauresnio rato. Konsulai, būdami valstybės tarnautojais, atlieka tik ekonomines, administracines ir notarines funkcijas.

Atstovaujamosios valstybės piliečių interesų apsauga yra viena iš pagrindinių konsulinių pareigūnų vykdomų konsulinių funkcijų. Nors tai yra viena iš konsulinių funkcijų rūšių, tačiau yra glaudžiai susijusi su kitomis konsulinėmis funkcijomis. Piliečių teisių ir interesų apsaugos klausimas aktualus ne tik tarptautinėje, bet taip pat ir nacionalinėje bei Europos Sąjungos teisėje.⁹ VKKS kaip pagrindinis konsulinių funkcijų kodifikavimo dokumentas numato, kad konsuliniai pareigūnai turi teisę susisiekti su atstovaujamosios valstybės piliečiais, siekiant apsaugoti jų teises ir interesus.¹⁰ Nacionalinė teisė taip pat ne išimtis. Nors daugumos valstybių teisės aktų nuostatos, reglamentuojančios piliečių interesų apsaugą, yra perimtos iš VKKS arba bent jau iš dalies susijusios, taip pat numato konsulinių pareigūnų pareigą ginti atstovaujamosios valstybės piliečius. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 13 straipsnis¹¹ numato, kad Lietuvos valstybė globoja savo piliečius užsienyje. Išsamesnių nuostatų, reglamentuojančių konsulines funkcijas, konkrečiai piliečių teisių ir interesų apsaugą, reikėtų ieškoti Lietuvos Respublikos konsuliniame statute. Konsulinio statuto 2 straipsnio 2 punktas¹² nurodo, kad konsulinės funkcijos, tai VKKS, kitose Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse ir šiame statute numatytos funkcijos, kurias atlieka konsuliniai pareigūnai. Tai tik patvirtina, kad nacionalinė teisė (šiuo atveju nagrinėjamas Lietuvos Respublikos konsulinis statutas) ne

⁹ PETRAUSKAS, Z. *Konsulinė teisė: Vadovėlis*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2007.

¹⁰ Vienos Konvencijos dėl konsulinių santykių 36 straipsnio 1 dalies c punktas: konsuliniai pareigūnai turi teisę aplankyti suimtą ar sulaikytą atstovaujamosios valstybės pilietį jų laikymo vietoje, tiesiogiai bendrauti ir susirašinėti su juo, pasirūpinti jo teisine gynyba. Jie taip pat turi teisę aplankyti bet kurį sulaikytą ar suimtą iki nuosprendžio paskelbimo atstovaujamosios valstybės pilietį. Nepaisant to, konsuliniai pareigūnai susilaiko nuo atstovavimo suimtam ar sulaikytam asmeniui, jeigu jis aiškiai tam prieštarauja.

¹¹ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 13 straipsnis, *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 220-0.

¹² Lietuvos Respublikos konsulinio statuto 2 straipsnio 2 punktas, *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 43-1047.

tik perima VKKS nuostatas, bet taip pat ir papildo konsulines funkcijas, sudarydama dvišales, daugiašales sutartis su kitomis valstybėmis. ES taip pat yra aktyvi ES piliečių teisių ir interesų apsaugos srityje. ES teisės, reglamentuojančios piliečių interesų ir teisių apsaugą, analizė yra svarbi, kadangi ne tik ES piliečiai turi teisę gauti konsulinę pagalbą iš kitų valstybių narių diplomatių ar konsulinių atstovybių, jei jo valstybei nėra atstovaujama, bet ir pačios valstybės narės yra skatinamos bendradarbiauti. Iš ES perspektyvos tai neatrodo problematiška, tačiau sunkiai suderinama su tarptautine teise. ES susitarimai tam tikrais atvejais šioje srityje trečiosioms šalims netaikomi, neturi teisiškai privalomos formos. ES ir tarptautinės teisės santykis, konsulinių funkcijų srityje, bus aptartas kitoje magistro darbo dalyje.

Siekiant analizuoti konsulinę pagalbą pagal tarptautinę, ES ir Lietuvos teisę, svarbu nustatyti, kas yra konsulinė pagalba? Kokios yra sąlygos konsulinės pagalbos teikimui? Atsakant į klausimą, kas yra konsulinė pagalba, šią sąvoką reikėtų paaiškinti dvejopai – siaurąja bei plačiąja prasme. Plačiąja prasme konsulinė pagalba yra viena iš konsulinių pareigūnų vykdomų funkcijų. Siaurąja prasme - tai atstovaujamo piliečio valstybės konsulinių atstovybių teikiama pagalba tos šalies piliečiams, kurie gyvena ar keliauja užsienyje.¹³ Luke T. Lee ir John Quigley konsulinę pagalbą apibrėžia kaip pagrindinę konsulinių pareigūnų atliekamą funkciją.¹⁴ Lietuvos Respublikos konsulinis statutus pateikia išsamų konsulinės pagalbos apibrėžimą. Tai viena iš konsulinių funkcijų, kurias konsuliniai pareigūnai atlieka Lietuvos Respublikos piliečių prašymu ar be jo, kai paaiškėja aplinkybės, kad asmuo pateko į nelaimę, nukentėjo nuo nusikaltimų ar yra bejėgiškos būklės arba susidarius kitoms šio statuto numatytiems aplinkybėms.¹⁵ Atskirus konsulinės pagalbos atvejus konsulinis statutus pateikia išsamiai, nuroydamas aplinkybes, kada konsulinė pagalba gali būti teikiama. Į konsulinės pagalbos ribas patenka tokie atvejai kaip pagalba stichinės nelaimės, katastrofos, teroro akto, masinių riaušių, karo ar ginkluoto konflikto, mirties atveju, nelaimingo atsitikimo ar ligos atvejais. Taip pat pagalba nusikaltimo aukoms, sulaikytiems, atliekantiems bausmę, neturintiems visiško veiksnio asmenims. Konsulinės pagalbos teikimas galima ir asmeniui praradus kelionės dokumentus, Lietuvos Respublikos nacionalinę priklausomybę turintiems laivams ir orlaiviams bei kai reikalinga finansinė parama. Konsulinis statutus įvardina kaip valstybės materialinę pagalbą. Detaliau atskiri konsulinės pagalbos atvejai bus aptariami ir analizuojami tolimesnėje magistro darbo dalyje.

---

¹³ MENDENHALL M. *A Case for Consular Notification: Treaty Obligation as a Matter of Life or Death*. Southwest Journal of Law & Trade in the Americas. 2001.

¹⁴ LEE T., QUIGLEY J. *Consular Law and practice*. Oxford: Oxford University Press, 2008.

¹⁵ Lietuvos Respublikos konsulinis statutus, *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 43-1047.

1.1. Konsulinės pagalbos sąlygos

Konsulinė pagalba yra viena iš konsulinių pareigūnų vykdomų funkcijų, todėl konsulinės pagalbos vykdymui taikomos identiškos sąlygos kaip ir kitoms konsulinėms funkcijoms. Nors VKKS nepateikia sąrašo sąlygų konsulinės pagalbos teikimui, tačiau sąlygos gali būti išvedamos tiesiogiai iš VKKS nuostatų. Pavyzdžiui, konvencijos 5 straipsnis¹⁶ numato, kad konsuliniai pareigūnai vykdo atstovaujamosios valstybės, jos piliečių ir juridinių asmenų interesų gynimą priimančiojoje valstybėje, laikydamiesi tarptautinės teisės normų. Taigi tarptautinės teisės normų laikymasis užtikrina konsulinės pagalbos teikimą. Z. Petrauskas išskiria dar keletą sąlygų¹⁷, kurios reikalingos, norint teikti konsulinę pagalbą priimančiojoje valstybėje. Kaip ir minėta anksčiau, konsulinių pareigūnų atliekamos funkcijos turi būti suderinamos su nacionaline priimančiosios valstybės teise. Kitais žodžiais tariant, atliekamos funkcijos turi nepažeisti priimančiosios valstybės įstatymo nustatytų ribų, neprieštarauti nacionalinei teisei. Kita svarbi sąlyga – abipusiškumo sąlyga. Atstovaujamosios valstybės piliečiams sudaromos tokios sąlygos priimančiojoje valstybėje, kokios bus sudaromos priimančiosios valstybės piliečiams toje valstybėje. Lietuvos Respublikos konsulinio statuto 18 straipsnio 1 dalis numato, kad konsulinės pagalbos teikimui būtinas asmens, įgalioto atstovo, sutuoktinio (sugyventinio) ar artimųjų giminaičių prašymas. Tačiau ši sąlyga nėra absoliuti. Konsulinė pagalba dažniausiai teikiama stichinių nelaimių, katastrofų, teroro akto, masinių riaušių ar karo metu. Esant tokiomis aplinkybėmis suinteresuoto asmens prašymas nėra būtinas, kadangi asmuo ne visais atvejais tai gali atlikti. Pilietybės faktorių taip pat galima laikyti viena iš sąlygų teikiant konsulinę pagalbą. VKKS pažymi, kad konsulinė pagalba teikiama atstovaujamosios valstybės piliečiams, tad asmens ir valstybės ryšys yra svarbus faktorius konsulinės pagalbos teikimui. Tačiau skirtingai negu diplomatinės gynybos atveju, pilietybės kriterijus nėra toks griežtas konsulinės pagalbos teikimo atveju. Nors konsulinė pagalba dažniausiai yra teikiama piliečio vardu, tačiau negalima atmesti galimybės, kad vienos valstybės konsulinis pareigūnas gali suteikti pagalbą kitos valstybės piliečiui.¹⁸ Lietuvos Respublikos konsulinis statutas įpareigoja konsulinius pareigūnus teikti konsulinę pagalbą ne tik Lietuvos Respublikos piliečiams, bet taip pat ir Europos Sąjungos piliečiams bei užsienio valstybėje teisėtai esantiems asmenims be pilietybės, turintiems leidimą nuolat

¹⁶ Vienos Konvencijos dėl konsulinių santykių 5 straipsnis. *Valstybės žinios*, Nr. 83-2456.

¹⁷ PETRAUSKAS, Z. *Konsulinė teisė*: Vadovėlis. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2007.

¹⁸ KUNZLI, A. *Exercising Diplomatic Protection. The Fine Line Between Litigation, Demarches and Consular assistance*. Max Planck Institut, 2006, p. 343. [Interaktyvu]. [Žiūrėta 2018-02-08] Prieiga per internetą < http://www.zaoerv.de/66_2006/66_2006_2_a_321_350.pdf >.

gyventi Lietuvos Respublikoje.¹⁹ Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas ar Europos žmogaus teisių konvencija taip pat numato, kad valstybė gali suteikti pagalbą ir asmeniui, kuris nėra jos pilietis.²⁰ Taigi ir tarptautinė teisė numato konsulinės pagalbos teikimą asmenims ne atstovaujamosios valstybės piliečiams, kuriems padaryta žala nuo pilietybės valstybės arba nuo trečiosios valstybės. Pilietybės kriterijus išnyksta nagrinėjant konsulinės pagalbos teikimą ES teisėje. ES pilietybės konceptas buvo įtvirtintas su 1992 m. Maastrichto sutartimi. Ta patvirtino ir sutarties 8 straipsnis²¹, kuris teigė, kad kiekvienas asmuo, turintis valstybės narės pilietybę, yra Sąjungos pilietis. Žinoma, tai nereiškia, kad valstybių narių piliečiai turi ir kitų valstybių narių pilietybes. Jie turi vadinamąją ES pilietybę. ES pilietybės įtvirtinimas turėjo didelę reikšmę ir konsulinės pagalbos teikimui. SESV 23 straipsnis atkartoja Maastrichto sutarties 8c straipsnį ir įtvirtina, kad kiekvienas ES pilietis, būdamas trečiojoje valstybėje, kurioje nėra atstovaujama jo pilietybės valstybei, turi teisę į bet kurios kitos valstybės narės diplomatinį atstovybę ar konsulinių įstaigų teikiamą apsaugą.

Nors pilietybės kriterijus nėra absoliuti sąlyga konsulinės pagalbos teikimui, tačiau konsulinė pagalba dažniausiai suprantama kaip atstovaujamosios valstybės teikiama pagalba jos piliečiui. ES atveju konsulinės pagalbos teikimo ribos yra praplėstos ir ES teisė įpareigoja teikti pagalbą tomis pačiomis sąlygomis ne tik savo valstybių piliečiams, bet ir kitų valstybių narių piliečiams. Taigi ES teisės įtaka matoma ir konsulinių funkcijų vykdymui, konkrečiai konsulinės pagalbos teikimui.

1.2. Konsulinės pagalbos ir diplomatinės gynybos santykis

Tarptautinė teisė pripažįsta dvi apsaugos rūšis, kurias valstybės gali vykdyti savo piliečių vardu: konsulinę pagalbą ir diplomatinę gynybą. Tai sąlygojo dvi atskiros sutartys: 1961 m. Vienos konvencijos dėl diplomatinio santykių (toliau – VKDS) ir 1963 m. VKKS, kurios atitinkamai kodifikavo taisykles dėl diplomatinio ir konsulinių santykių.

Konsulinės pagalbos ir diplomatinės gynybos tarpusavio santykio aspektas yra svarbus, kadangi konsulines funkcijas gali vykdyti tiek konsulinės įstaigos, tiek ribotais atvejais ir diplomatinės atstovybės.²² Todėl konsulinė pagalba ir diplomatinė gynyba palyginta, siekiant atskleisti šias piliečių ir jų interesų gynybos rūšis, nustatyti kokie

---

¹⁹ Lietuvos Respublikos konsulinis statutas, *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 43-1047.

²⁰ PETRAUSKAS, Z. *Konsulinė teisė*: Vadovėlis. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2007. p. 223.

²¹ 1992 m. vasario 7 d. Europos bendrijos steigimo sutartis. OL, 1992 C 191, 8 punktas.

²² PETRAUSKAS, Z. *Konsulinė teisė*: Vadovėlis. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2007. p. 224.

valstybių veiksmai priimančiose valstybėse laikomi konsuline gynyba, o kokie diplomatine gynyba.

Nors VKKS 3 ir 70 straipsniai numato²³, kad konsulinė pagalba ir diplomatinė gynyba gali būti vykdoma diplomatinės atstovybės, tačiau galima ir priešinga situacija. Konvencijos 17 straipsnis²⁴ numato, kad esant priimančiosios valstybės sutikimui ir diplomatinės gynybos vykdymo negalimumui, konsulinė atstovybė gali vykdyti diplomatinės funkcijas. Vis dėlto valstybės atstovo galimybė vykdyti dvi funkcijas nereiškia šių funkcijų sujungimo. Valstybės deleguotas asmuo šių funkcijų atlikimui turi žinoti apie savo funkcijų ribas, atsižvelgdamas į pagrindinius skirtumus tarp dviejų piliečių ir jų interesų apsaugos rūšių.

E. Denza konsulinės pagalbos ir diplomatinės gynybos atžvilgiu pažymi, kad nustatant teisinės taisyklės diplomatinėms atstovybėms, vykdančioms konsulinės funkcijas, reikia turėti omenyje, kad nėra aiškios skiriamosios ribos tarp diplomatinė ir konsulinių funkcijų.²⁵ Tačiau A. Kunzli su šia pozicija nesutinka. Nors abi gynybos rūšys yra skirtos piliečių ir jų interesų labui, tačiau tarp jų yra esminiai skirtumai. Autorės manymu būtina išskirti bent tris aspektus: pirma, Vienos konvencijoje dėl konsulinių santykių nustatyti apribojimai konsulinei veiklai, o ne diplomatinei gynybai. Antra, atstovavimo lygmuo taikomas konsulinei pagalbai ir diplomatinei gynybai bei trečia, prevencinis konsulinės pagalbos pobūdis. Paskutinį autorės išskirtą aspektą galima paaiškinti tuo, kad konsulinė pagalba yra vykdoma prieš išnaudojant vietos teisinės priemonės arba prieš tai, kai įvyksta tarptautinės teisės pažeidimas. Diplomatinės gynybos teikimas galimas, kai vietos teisinės gynybos priemonės yra išnaudotos.²⁶

A. Kunzli išskirtus esminius skirtumus tarp konsulinės pagalbos ir diplomatinės gynybos reikėtų apžvelgti plačiau, norint atskleisti detalesnę tarpusavio santykį.

Vienos konvencijos dėl konsulinių santykių 55 straipsnis įpareigoja nesikišti į priimančiosios valstybės vidaus reikalus²⁷, tačiau tai neturi būti suprantama, kad konsulas iš tikrųjų turi įgaliojimus įsikišti į teismo procesą. A. Kunzli pateikia išsamesnę VKKS 55

---

²³ Vienos Konvencijos dėl konsulinių santykių 3 ir 70 straipsniai, *Valstybės žinios*, Nr. 83-2456. VKKS 3 straipsnis - konsulinės funkcijas vykdo konsulinės įstaigos. Jas taip pat vykdo diplomatinės atstovybės, laikydamosi šios Konvencijos nuostatų.

70 straipsnio 1 dalis – šios Konvencijos nuostatų, kiek leidžia kontekstas, turi laikytis diplomatinės atstovybės atlikdamos konsulinės funkcijas.

²⁴ Vienos Konvencijos dėl konsulinių santykių 17 straipsnis, *Valstybės žinios*, Nr. 83-2456.

²⁵ DENZA, E. *Diplomatic Law, a Commentary on the Vienna Convention on Diplomatic Relations*. Oxford, 1998.

²⁶ KUNZLI, A. *Exercising Diplomatic Protection. The Fine Line Between Litigation, Demarches and Consular assistance*. Max Planck Institut, 2006. [Interaktyvu]. [Žiūrėta 2018-02-15]. Prieiga per internetą <http://www.zaoerv.de/66_2006/66_2006_2_a_321_350.pdf>

²⁷ Vienos Konvencijos dėl konsulinių santykių 55 straipsnis, *Valstybės žinios*, Nr. 83-2456.

straipsnio išaiškinimą, taip apibendrinant konsulų vykdomų funkcijų ribas: konsulai atlieka ypatingą vaidmenį padedant į nelaimę patekusiems piliečiams, pavyzdžiui ieškodami advokatų, kreipdamiesi į vietos valdžios institucijas, tačiau jie negali įsikišti į priimančiosios valstybės teismo procesą, vidaus reikalus ar teikti teises konsultacijas. Taigi vertinant išsakytą poziciją, nesikišimo principą būtų galima aiškinti taip: nors nesikišimo principas riboja konsulinės pagalbos apimtį, jis neturi jokios įtakos diplomatinės gynybos taikymui.

Atstovavimo lygmuo taikomas konsulinei pagalbai ir diplomatinei gynybai irgi yra svarbus kriterijus atskleidžiant tarpusavio santykį ar skirtumus tarp konsulinės pagalbos ir diplomatinės gynybos. Atstovaujama valstybei ar individui? Konsulo veiksmai, lankant sulaikytą pilietį arba teikiant teisinę pagalbą, turėtų būti vertinami kaip konsulinė pagalba. Diplomatines gynybos atveju yra reikalingas ambasadoriaus įsikišimas, kadangi ambasadorius pirmiausiai atstovauja valstybę.²⁸ Tačiau paminėtas skirtumas nėra tiksliai ar aiškiai suformuluotas teisės doktrinoje.²⁹

Kitas svarbus elementas, atskiriantis konsulinę pagalbą ir diplomatinę gynybą – prevencinis konsulinės pagalbos pobūdis. Skirtingai negu diplomatinė gynyba, konsulinė pagalba taikoma prieš išnaudojant vietines teises priemones.³⁰ J. Zourek pažymi, kad konsulinė pagalba pirmiausiai susijusi su asmens teisių apsauga ir apsiriboja suinteresuoto asmens sutikimu.³¹ Identiška sąlyga pateikta ir VKKS 36 straipsnyje, kuris nurodo, kad konsulinės pagalbos teikimas galimas tik tuo atveju, kai to reikalauja atstovaujamosios valstybės pilietis.³² Diplomatines gynybos atveju taikymo klausimas perkeliamas į tarptautinį, tarpvalstybinį lygį. Teigti, kad diplomatinė gynyba susijusi tik su valstybės interesais būtų klaidinga, tačiau galima daryti išvadą, kad konsulinė pagalba visų pirma yra susijusi su individo, asmens interesais, o diplomatinė gynyba tiek su individo, tiek su valstybės interesais.

Papildant A. Kunzli paminėtus kriterijus, svarbu pažymėti, kad konsulinė pagalba gali būti apibrėžiama kaip *in situ* apsauga. Tai reiškia, kad pagalba teikiama priimančioje valstybėje, kurioje pagalbos gavėjas fiziškai yra. Diplomatines gynyba šiuo atveju

---

²⁸ KUNZLI, A. *Exercising Diplomatic Protection. The Fine Line Between Litigation, Demarches and Consular assistance*. Max Planck Institut, 2006, išnaša 69, p. 334. [Interaktyvu]. [Žiūrėta 2018-02-15]. Prieiga per internetą < http://www.zaoerv.de/66_2006/66_2006_2_a_321_350.pdf >

²⁹ Ibid. p. 334.

³⁰ Ibid. p. 335.

³¹ Ibid. išnaša 82, p. 336.

³² Vienos Konvencija dėl konsulinių santykių 36 straipsnis, *Valstybės žinios*, Nr. 83-2456.

įvardijama kaip *ex situ* apsauga. Diplomatinės gynybos teikimui nėra būtinas suinteresuoto asmens buvimas priimančioje valstybėje.³³

Su konsulinės pagalbos ir diplomatinės gynybos klausimu taip pat susijusios *LaGrand*³⁴ ir *Avena*³⁵ bylos. Todėl šioje dalyje bus skiriamas dėmesys šioms Tarptautinio Teisingumo teismo byloms, susijusioms su konsulinės pagalbos ir diplomatinės gynybos taikymu.

Minėtose bylose pareiškėjai pareiškė ieškinį Jungtinėms Amerikos Valstijoms dėl Vienos konvencijos dėl konsulinių santykių pažeidimo bei teisės į diplomatinę gynybą pažeidimo, kadangi pareiškėjų (šiuo atveju Vokietijos ir Meksikos valstybių) piliečių teisės buvo pažeistos, nesilaikant konvencijos. Bylos buvo susijusios su teise į konsulinę pagalbą, su užtikrinimu gauti pilnavertę konsulinę pagalbą, o priemonė, naudota pareikšti ieškinį, abiem atvejais buvo diplomatinė gynyba.

LaGrand byloje teismas priėmė Vokietijos reikalavimą ir pripažino, kad Vokietijos piliečiams nebuvo užtikrinta galimybė pasinaudoti konsuline pagalba. Tačiau *Avena* byloje teismas pateikė kitokį išaiškinimą ir nurodė, kad VKKS pažeidimas tiesiogiai palietė Meksiką, todėl diplomatinės gynybos teikimas, pateikiant ieškinį, nebuvo tinkamas. Teismas konstatavo, kad ieškinyje buvo klaidingai suprantamas konsulinės pagalbos ir diplomatinės gynybos teikimas, nors *LaGrand* byloje teismas jau buvo išaiškinęs konsulinės pagalbos ir diplomatinės gynybos tarpusavio santykį. Vokietijos byloje³⁶ Jungtinės Amerikos Valstijos mėgino įrodyti, kad pareiškėjas supainiojo konsulinės pagalbos ir diplomatinės gynybos sąvokas, kadangi VKKS taikoma tik konsuliniams santykiams, į VKKS taikymo ribas diplomatinė gynyba nepatenka. Tačiau teismas aiškiai atskyrė ribas tarp konsulinės pagalbos ir diplomatinės gynybos ir nurodė, kad teisės kylančios iš Vienos konvencijos dėl konsulinių santykių gali būti užtikrinamos ir taikant diplomatinę gynybą. Taigi teismas konstatavo, kad Jungtinių Amerikos Valstijų nesilaikymas konvencijos pažeidė Vokietijos piliečių teisę į konsulinę pagalbą ir Vokietijos

---

³³ VIGNI, P. *Diplomatic and Consular protection in EU law: Misleading combination or creative solution?* EUI Working Papers, 2010/11. [Interaktyvu]. [žiūrėta 2018-01-29]. Prieiga per internetą <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1698699>

³⁴ *La Grand (Germany v. United States of America)*, Judgement, I. C. J. Reports 2001

³⁵ *Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America)*, Judgement, I. C. J. Reports 2004.

³⁶ Vokietijos piliečiai W. LaGrand ir K. LaGrand buvo sulaikyti Jungtinėse Amerikos Valstijose dėl įtarimo įvykdžius ginkluotą apiplėšimą, pagrobimą ir nužudymą. Buvo nuteisti mirties bausme už pirmojo laipsnio nužudymą. Teismo proceso metu Vokietijos piliečiams nebuvo užtikrinta teisė pasinaudoti konsuline pagalba, kadangi jiems nebuvo suteikta informacija apie šią galimybę. Vokietijos konsulatas taip pat nebuvo informuotas apie Vokietijos piliečių sulaikymą bei teisminį nagrinėjimą. Vokietijos ieškinys buvo grindžiamas tuo, kad JAV nepranešė LaGrand broliams jų teisės reikalauti konsulinės pagalbos, kuri kyla iš VKKS 36 straipsnio 1 dalies.

taikytos priemonės, siekiant užtikrinti galimybę pasinaudoti konsuline pagalba, buvo tinkamos ir proporcingos.

1.2.1. Konsulinė pagalba ir diplomatinė gynyba pagal ES teisę

Tarptautinė teisė aiškiai išskiria konsulinės pagalbos ir diplomatinės gynybos skirtumus. Pagal tarptautinę teisę diplomatinė gynyba – procedūra, kurią taiko nukentėjusių asmenų pilietybės valstybė, siekdama užtikrinti to asmens apsaugą ir gauti žalos atlyginimą už padarytą tarptautinį neteisėtą veiksma.³⁷ Europos Sąjungos teisė tokių aiškių ribų tarp konsulinės pagalbos ir diplomatinės gynybos nenustato. Europos Sąjungos sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės (toliau – SESV) 23 straipsnis³⁸ numato, kad kiekvienas Sąjungos pilietis, būdamas trečiojoje, kurioje jo valstybei narei nėra atstovaujama, turi teisę į bet kurios kitos valstybės narės diplomatinę arba konsulinę įstaigų teikiamą apsaugą tomis pačiomis sąlygomis, kaip ir tos valstybės piliečiai. Taigi SESV 23 straipsnis ES piliečiams užtikrina teisę į konsulinę pagalbą ir diplomatinę gynybą. Vis dėlto SESV 23 straipsnio taikymas sukelia tiek tarptautinių, tiek ES teisės problemų. Pirma, konsulinės pagalbos ir diplomatinės gynybos sąvokos iš esmės kyla iš tarptautinių normų, kurios apima visoms valstybėms privalomas paprotinės teisės normas. Antra, nėra aišku, ar ES ketina priimti tokį konsulinės pagalbos ir diplomatinės gynybos konceptą, kuris pripažįstamas tarptautinės teisės normų, ar savarankišką konsulinės pagalbos ir diplomatinės gynybos taikymą, kuris suderinamas ir su ES teise.³⁹ Kadangi SESV 23 straipsnis apima tiek konsulinę pagalbą, tiek diplomatinę gynybą, svarbu nustatyti, ar straipsnyje numatyta ES piliečiams teikiama pagalba/gynyba atitinka konsulinę pagalbą ir diplomatinę gynybą, kadangi tai yra reglamentuojama tarptautinės teisės. Tačiau ES teisė, užtikrindama tiek konsulinę pagalbą, tiek diplomatinę gynybą, neatsižvelgia į aukščiau paminėtus skirtumus tarp šių dviejų apsaugos priemonių.⁴⁰ Su šia nuomone galima sutikti, kadangi pagal tarptautinę teisę diplomatinė gynyba suprantama kaip pilietybės valstybės, o ne individuali teisė.⁴¹

A. Kunzli pažymi, kad ES sutarčių nuostatos, reguliuojančios konsulinės pagalbos ir diplomatinės gynybos taikymą, neatitinka VKKS ir VKDS konvencijų. Šią poziciją galima

---

³⁷ Draft Article on Diplomatic protection with commentaries. United Nations, 2006. [Interaktyvu]. [Žiūrėta 2018-02-18]. Prieiga per internetą < <http://www.refworld.org/pdfid/525e7929d.pdf> >

³⁸ SESV 23 straipsnis.

³⁹ VIGNI, P. *Diplomatic and Consular protection in EU law: Misleading combination or creative solution?* EUI Working Papers, 2010/11. [Interaktyvu]. [Žiūrėta 2018-02-18]. Prieiga per internetą < https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1698699 >

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ PETRAUSKAS Z., ŽALIMAS D., ŽALTAUSKAITĖ-ŽALIMIENĖ. S. *Diplomatinė teisė*. Vilnius, 2003.

laikyti teisinga, kadangi sutartys taikomos tik tarp sutarties šalių ir trečiosioms šalims jos nėra privalomos. Taigi trečiosios valstybės nėra įpareigosotos laikytis jokių nuostatų, nustatytų ES galiojančiose sutartyse. Konsulinė pagalba ir diplomatinė gynyba turi būti vykdoma nepažeidžiant trečiosios šalies teisės, kuri nėra susijusi su ES teise. Grįžtant prie to, kad diplomatinė gynyba pagal tarptautinę teisę yra susijusi su pilietybės valstybės teise, kyla klausimas, ar pagal SESV 23 straipsnį trečiosios valstybės privalo pripažinti valstybių narių taikomą diplomatinę gynybą kitų valstybių narių piliečiams. Tačiau ES teisė numato ne tik pilietybės valstybės teisės sąlygą, bet ir kitas sąlygas, kuriomis gali būti grindžiamas diplomatinės gynybos teikimas. Esant ryšiui tarp valstybės ir piliečio, reikalaujančio diplomatinės gynybos, nėra privalomas trečiosios valstybės sutikimas, norint ginti kitos valstybės piliečius. Tarp valstybės ir piliečio esantis ryšis yra įvardijamas kaip pilietybė, tačiau SESV 23 straipsnio pagrindu – ES pilietybė. Vis dėlto abejojama, ar į SESV 23 straipsnio taikymo ribas patenka abi piliečių ir jų interesų apsaugos rūšys: konsulinė pagalba ir diplomatinė gynyba. P. Vigni teigimu SESV 23 straipsnis labiausiai atspindi konsulinę pagalbą taip kaip ji apibrėžta tarptautinės teisės normų. Jei ES ateityje ketina nustatyti ES piliečiams skirtą pagalbos formą, kuri apima diplomatinę gynybą, ES bus įpareigota priimti konkrečias normas, kurios numato tokią apsaugą.⁴² Nesutikti būtų sunku. Nors SESV 23 straipsnis numato ES piliečiams teisę pasinaudoti diplomatinėmis arba konsulinėmis įstaigų teikiama apsauga, tačiau sutartyje šios sąvokos vartojamos kaip sinonimai.

Nors konsulinė pagalba ir diplomatinė gynyba užtikrina piliečių ir jų interesų apsaugą, tačiau tai mechanizmai, kurie iš esmės skiriasi. Apibendrinant, diplomatinė gynyba negali būti prilyginama konsulinei pagalbai pagal ES teisę. Jei ES arba valstybės narės ketina nustatyti naujas taisykles, kuriomis suteiks teisę teikti diplomatinę gynybą ar konsulinę pagalbą organams, neturintiems kompetencijos pagal tarptautinę teisę, privalo tai aiškiai išdėstyti, priimdamos konkrečias normas.

1.3. Konsulinės pagalbos ir konsulinės gynybos skirtumai

Kalbant apie konsulinės pagalbos ir diplomatinės gynybos sąvokas, yra pakankamai ir nuoseklios teisinės literatūros, nurodančios šių sąvokų skirtumus. Tačiau to negalima pasakyti apie galimą konsulinės pagalbos ir konsulinės gynybos sąvokų atskyrimą.

---

⁴² VIGNI, P. *Diplomatic and Consular protection in EU law: Misleading combination or creative solution?* EUI Working Papers, 2010/11. [Interaktyvu]. [žiūrėta 2018-02-18]. Prieiga per internetą <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1698699>

Vienos konvencija dėl konsulinių santykių konsulinės pagalbos ir konsulinės gynybos atskyrimo nepateikia. VKKS 5 straipsnis⁴³ pateikia išsamų konsulinių funkcijų sąrašą, tačiau atskiros konsulinės pagalbos ar konsulinės gynybos funkcijos nėra išvardijamos. Šios sąvokos konvencijoje vartojamos kaip sinonimai. Todėl nagrinėjant konsulinės pagalbos ir konsulinės gynybos skirtumus bus apsiribota teisės doktrina, tam tikrų šalių nacionaliniais aktais bei konsulinės pagalbos ir konsulinės gynybos sąvokų vartojimu Europos Sąjungos teisės aktuose.

Nors teisės doktrina šiuo klausimu yra ribota, Z. Petrauskas atiboja šias sąvokas ir pateikia kriterijus, būdingus konsulinei pagalbai ir konsulinei gynybai.⁴⁴ Autorius pažymi, kad konsulinė pagalba kaip ir konsulinė gynyba yra viena iš piliečių interesų apsaugos rūšių, tačiau skirtingai negu konsulinė gynyba, konsulinė pagalba taikoma tik tada, kai yra susidariusios ypatingos aplinkybės. Taigi konsulinė pagalba neteikiama, kai asmeniui, kuriam reikalinga konsulinė pagalba, yra taikoma priimančiosios valstybės jurisdikcija. Ypatingos aplinkybės įvardijamos kaip tam tikros stichinės nelaimės, krizinės situacijos priimančioje valstybėje, katastrofos, asmens negalėjimas užtikrinti savo interesų. Konsulinės gynybos atveju, apsauga teikiama asmeniui⁴⁵ prieš kurį buvo panaudota priimančiosios valstybės jurisdikcija, prievartos priemonės. Svarbu paminėti, kad konsulinės gynybos teikimui taikomos tam tikros sąlygos. Konsulinė gynyba taikoma nepažeidžiant priimančiosios valstybės teisės nustatytų taisyklių. Taip pat svarbu nustatyti, ar asmens, prašančio konsulinės gynybos, teisės pagal priimančiosios valstybės arba tarptautinę teisę buvo pažeistos. Tačiau konsulinei gynybai būdingas ir prevencinis pobūdis. Tai reiškia, kad konsulinė gynyba gali būti vykdoma dar prieš asmens teisių pažeidimą. Z. Petrauskas įvardija „akivaizdžios grėsmės egzistavimą“ kaip sąlygą konsulinės gynybos taikymui.

Kadangi doktrina aiškiai atskyrimo nepateikia, o VKKS tik įvardina konsulinių pareigūnų vykdomas funkcijas, nedetalizuojant atskirai konsulinės pagalbos ir konsulinės gynybos funkcijų, atsakymo reikėtų ieškoti nacionalinės teisės aktuose. Siekiant atskleisti skirtumus tarp konsulinės pagalbos ir konsulinės gynybos, bus apsiribota ES valstybių narių teisės aktais, kurie detalizuoja konsulinės pagalbos ir konsulinės gynybos funkcijas. Išskirti galima Estijos konsulinį aktą, Rumunijos konsulinį reglamentą, Ispanijos, Vokietijos ir Jungtinės Karalystės teisės aktus.⁴⁶

---

⁴³ Vienos Konvencijos dėl konsulinių santykių 5 straipsnis, *Valstybės žinios*, Nr. 83-2456.

⁴⁴ PETRAUSKAS, Z. *Konsulinė teisė*: Vadovėlis. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2007.

⁴⁵ Z. Petrauskas pažymi, kad konsulinė gynyba gali būti teikiama ne tik fiziniams asmenims, bet taip pat ir juridiniams asmenims.

⁴⁶ Nagrinėti šie ES valstybių narių teisės aktai, reglamentuojantys konsulinių funkcijų teikimą, kadangi Europos Komisijos finansuotas CARE (Citizens Consular Assistance Regulation in Europe) projektas

Estijos konsulinis aktas atskiria konsulinių paslaugų ir konsulinės pagalbos ⁴⁷ sąvokas. Konsulinių pareigūnų vykdomas konsulines funkcijas Estijos konsulinis aktas įvardina kaip konsulines paslaugas. Į šios sąvokas apibrėžimą patenka pažymėjimų išdavimas, vertimo paslaugos, gimimo, santuokos, mirties registravimas, pažymėjimų/vizų išdavimas ir t.t., tačiau konsuliniame akte pateikiamas aiškus konsulinės pagalbos apibrėžimas. Konsulinė pagalba įvardijama kaip pagalbos teikimas nelaimės ištikties asmenims, siekiant sudaryti galimybę susisiekti su artimaisiais, grįžti į Estiją ar apsaugoti jų teises.⁴⁸ Nelaimėje esantis asmuo – asmuo, nukentėjęs nuo nelaimingo atsitikimo, nusikaltimo ar dėl kitų aplinkybių ir kuris pats negali užtikrinti savo interesų. Taigi Estijos teisės aktai, šiuo atveju konsulinis aktas, atskiria konsulinę pagalbą ir konsulinę gynybą atsižvelgdami į tikslą. Konsulinė atstovybė, teikdama konsulinę gynybą, siekia ne tik atlikti tam tikras administracines užduotis, bet taip pat ir palengvinti piliečių buvimą užsienyje, suteikti pagalbą, kai gresia pavojus pagrindinėms piliečių teisėms.

Vokietijos konsulinis aktas konsulinės pagalbos ir konsulinės gynybos sąvokų apibrėžimo nepateikia, tačiau atskiria šias sąvokas ir nelaiko jas identiškoms. Konsulinės gynybos sąvoka naudojama tik Vokietijos konsulinio akto 6 dalyje ⁴⁹, kuri numato pagalbą nelaimės atveju. Tai leidžia daryti išvadą, kad konsulinė pagalba Vokietijos konsuliniame akte yra žymiai platesnė sąvoka negu konsulinė gynybą, tačiau pagal CARE projekto pateiktą išvadą yra sunku vertinti šių sąvokų santykį, vartojimą Vokietijos konsuliniame akte, kadangi teismų praktika šiuo klausimu nėra išsami.

Rumunijos konsulinis reglamentas⁵⁰ kartu su VKKS pateikia išsamų konsulinės pagalbos ir konsulinės gynybos apibrėžimą bei elementą, kuris atskiria konsulinę pagalbą nuo konsulinės gynybos. Konsulinis reglamentas numato, kad konsulinė pagalba yra konsulinių pareigūnų veiksmai, siekiant padėti Rumunijos ar ES piliečiams sunkioje padėtyje. Galima pažymėti, kad reglamente konsulinė pagalba apima Rumunijos ir ES piliečių konsultavimą, informavimą, taip pat konsulinės atstovybės privalo imtis būtinų veiksmų užtikrinant Rumunijos ar ES piliečių teises. Veiksmai gali būti nukreipti prieš priimančiosios valstybės administracinius organus, teismines institucijas ir t.t. Skirtingai

---

pateikia šių valstybių narių teisės aktų vertimus anglų kalba, kas padėjo detaliau nagrinėti konsulinės pagalbos ir konsulinės gynybos sąvokų vartojimą valstybių narių teisės aktuose.

⁴⁷ Estijos Respublikos Konsulinis aktas. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-02-29] Prieiga per internetą <https://www.riigiteataja.ee/en/compare_original/521122013004>

⁴⁸ Estijos Respublikos Konsulinio akto 52 straipsnio 1 dalis.

⁴⁹ CARE – Citizens Consular Assistance Regulation in Europe. Consular and Diplomatic Protection: Legal Framework in the EU Member States, 2010, p. 604.

⁵⁰ Ibid. p. 606.

negu konsulinė pagalba, konsulinė gynyba gali būti teikiama tik tuo atveju, kai Rumunijos ar ES piliečių teisės buvo pažeistos dėl priimančiosios valstybės veiksmų.

Ispanijos teisės aktai⁵¹ taip pat pateikia šių sąvokų apibrėžimus bei taikymo sąlygas. Skirtumas su kitų valstybių nacionaliniais teisės aktais, tai kad konsulinės pagalbos ir konsulinės gynybos sąvokos yra besikeičiančios tarpusavyje. Tačiau konsulinė gynyba teikiama, kai yra reikalingas konsulinių atstovybių kreipimasis į priimančiosios valstybės vietos valdžios institucijas. Ispanijos teisės aktai numato, kad kreipimasis reikalingas dėl neteisėtų priimančiosios valstybės valdžios institucijų veiksmų ar dėl tarptautinės sutarties pažeidimo. Konsulinė pagalba reikalinga, kai Ispanijos pilietis patenka į tam tikrą nelaimingą atsitikimą. Galima išskirti tam tikras kategorijas, kada teikiama konsulinė pagalba: sulaikytiesiems Ispanijos piliečiams, pagyvenusiems žmonėms, našlaičiams, moterims, patiriančioms smurtą, piliečiams, kuriems reikalinga finansinė parama. Ši piliečių teisių ir interesų apsaugos rūšis dažniausiai susijusi su tam tikra finansinės paramos forma.

Jungtinės Karalystės teisės aktai⁵² pateikia panašų konsulinės pagalbos ir konsulinės gynybos sąvokų apibrėžimą kaip ir kiti minėtų valstybių teisės aktai, reglamentuojantys konsulines funkcijas. Skirtumas tik tas, kad vietoj konsulinės gynybos yra vartojama diplomatinio atstovavimo sąvoka, tačiau šios sąvokos vartojamos kaip sinonimai. Konsulinė gynyba arba diplomatinis atstovavimas teikiama/teikiamas sulaikymo atvejais arba nustatant, kad buvo Jungtinės Karalystės teisių pažeidimas dėl priimančiosios valstybės vidaus institucijų veiksmų. Konsulinė pagalba apibūdinama kaip konsulinių pareigūnų teikiama pagalba Britanijos piliečiams, kurie patiria tam tikrų sunkumų užsienyje. Nors Jungtinės Karalystės teisės aktai įvardina konsulinę pagalbą kaip riboto pobūdžio, tačiau išskiria tam kategorijas, kada konsulinė pagalba yra teikiama: pagalba piliečiams užsienyje; mirties atveju užsienyje; sulaikymo atvejais (įkalinimas); išžaginimas ar seksualinis užpuolimas; dingusių asmenų užsienyje atvejais; asmenims, nukentėjusiems dėl tam tikrų nusikaltimų.

Nors minėti valstybių narių teisės aktai pateikia skirtumus tarp konsulinės pagalbos ir konsulinės gynybos, bet tai tik keletas pavyzdžių, atspindinčių santykį tarp šių dviejų konsulinių funkcijų. Kaip pavyzdys - Airijos valstybė, kurios teisės aktuose vartojama tik konsulinės pagalbos sąvoka.⁵³ Apibendrinant galima teigti, kad konsulinė pagalba ir konsulinė gynyba gali būti atskiriama, atsižvelgiant į jų tikslus. Nors jomis užtikrinama

---

⁵¹ CARE – Citizens Consular Assistance Regulation in Europe. Consular and Diplomatic Protection: Legal Framework in the EU Member States, 2010, p. 606.

⁵² Ibid. p. 606.

⁵³ Ibid. p. 607.

piliečių teisių ir interesų apsauga, tačiau konsulinė pagalba teikiama valstybės piliečiui patekus į nelaimingą atsitikimą ar negalint užtikrinti savo interesų, o konsulinė gynyba susijusi su valstybės piliečių teisėmis, kurios buvo pažeistos dėl priimančiosios valstybės vidaus institucijų veiksmų. Tačiau tai tik kelių valstybių narių teisės aktų analizė, todėl bendra taisyklė negali būti nustatoma, siekiant tiksliai pateikti konsulinės pagalbos ir konsulinės gynybos skirtumus.

Konsulinės pagalbos ar konsulinės gynybos sąvokų vartojimo klausimas iškyla nagrinėjant ir ES teisės aktus. Probleminis aspektas matomas SESV 20 straipsnio 2 dalies c punkte bei 23 straipsnyje, kurie nurodo, kad ES piliečiai, būdami trečiosios šalies teritorijoje, turi teisę į bet kurios kitos valstybės narės diplomatinių ir konsulinių įstaigų teikiamą apsaugą.⁵⁴ Iškart kyla klausimas, ar SEV 20 straipsnio 2 dalies c punktas ir 23 straipsnis apima konsulinės pagalbos, konsulinės gynybos ir diplomatinės gynybos sąvokas ar referuoja tik vieną iš jų.

Remiantis tam tikrais Europos Komisijos, Tarybos ir Europos Parlamento priimtais dokumentais dėl konsulinės ir diplomatinės gynybos, aiškūs skirtumai tarp konsulinės pagalbos ir gynybos nėra pateikiami. Vienas iš nedaugelio dokumentų yra Komisijos 2007-2009 m. veiksmų planas, siekiant užtikrinti veiksmingą konsulinę gynybą trečiojoje šalyse. Jame pateikiamas konsulinės gynybos apibrėžimas: konsulinė gynyba – tai valstybės teikiama pagalba ir parama užsienyje esantiems asmenims, t.y. savo piliečių ar tų valstybių piliečiams, su kuriomis buvo pasirašytas pagalbos teikimo susitarimas. Pažymima, kad konsulinę gynybą gali suteikti konsulinės arba diplomatinės įstaigos.⁵⁵ Išsamesnį konsulinės gynybos apibrėžimą pateikia Tarybos sprendimo 95/553/EB 5 straipsnis, kuris numato, kad konsulinė gynyba apima pagalbą mirties atvejais; pagalbą sunkių sužeidimų ar sunkių susirgimų atvejais; pagalbą suėmimo ar įkalinimo atvejais; pagalbą smurtinio nusikaltimo aukoms; paramą nelaimę patyrusiems Sąjungos piliečiams ir jų repatriaciją.⁵⁶ Komisijos veiksmų planas ir Tarybos 95/553/EB sprendimas leidžia daryti išvadą, kad konsulinė gynyba apima skirtingas situacijas, kada ES piliečiams reikalinga konsulinė pagalba. Nepaisant to, kad SESV vartojamas tik „gynybos” terminas,

---

⁵⁴ SESV angliškame variante vartojama *protection* sąvoka, kas gali būti suprantama kaip *apsauga* ar *gynyba*.

⁵⁵ Europos Komisijos 2007-2009 m. veiksmų planas užtikrinant veiksmingą konsulinę apsaugą trečiojoje šalyse. [Interaktyvu]. [Žiūrėta 2018-03-04]. Prieiga per internetą <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0767&from=EN>>

⁵⁶ 1995 m. gruodžio 19 d. Taryboje posėdžiavusių valstybių narių vyriausybių atstovų Sprendimas Nr. 95/553/EB dėl Europos Sąjungos piliečių gynybos, vykdomos diplomatinių atstovybių ir konsulinių įstaigų. OL, 1995 L 314.

daugelyje ES valstybių narių ši sąvoka vartojama kartu su konsulinės pagalbos arba bent iš esmės yra susijusi su ja.⁵⁷

A. Poptcheva pateikia kitokią poziciją ir pažymi, kad konsulinę pagalbą galima skaidyti į dvi kategorijas: pirma, konsulinės funkcijos, kurios yra reglamentuojamos VKKS, nacionalinių teisės aktų bei teismų praktikos ir neturinčios jokio tiesioginio ar netiesioginio ryšio su Europos Sąjunga. Antra, konsulinės funkcijos, susijusios su Šengeno režimu, kurioms netaikomas SESV 23 straipsnis.⁵⁸ Vis dėlto panašu, kad konsulinės pagalbos sąvoka yra politiškai palankesnė už konsulinės gynybos sąvoką, kai kalbama apie ES piliečių apsaugą trečiosiose šalyse. Tikėtina, kad valstybės narės greičiausiai pritaris konsulinės pagalbos sąvokos vartojimui vietoj konsulinės gynybos.⁵⁹

ES ribose, teisės aktuose konsulinės pagalbos ir konsulinės gynybos sąvokos yra sąveikaujančios, vieną kitą papildančios. Nagrinėjant ES piliečių teisių ir interesų užtikrinimą trečiosiose šalyse gali būti vartojami abu minėti terminai, kadangi SESV 23 straipsnis užtikrina ES piliečių teisių ir interesų apsaugą nedetalizuojant skirtumų tarp šių dviejų apsaugos rūšių.

---

⁵⁷ CARE – Citizens Consular Assistance Regulation in Europe. Consular and Diplomatic Protection: Legal Framework in the EU Member States, 2010, p. 607.

⁵⁸ POPTCHEVA, E. *Consular Protection abroad: a union citizenship fundamental right?* Daktaro disertacija, University of Barcelona, Ispanija, 2012. [Interaktyvu]. [Žiūrėta 2018-03-06]. Prieiga per internetą <<http://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/129627/emap1de1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>

⁵⁹ Ibid. Autorė pateikia poziciją, kad vokiškame SESV variante naudojama konsulinės gynybos sąvoka, tačiau pagal pateiktą 2010 m. interviu su Vokietijos Užsienio reikalų ministerijos atstovu, ministerija siekia, kad būtų naudojama konsulinės pagalbos sąvoka apibendrinant teikiamą pagalbą ES piliečiams trečiosiose šalyse. Identiškos pozicijos laikosi ir Jungtinės Karalystės užsienio reikalų ministerija.

2. ES piliečiams teikiama konsulinė pagalba

ES teisės įtakos analizė konsulinių funkcijų vykdyme, konkrečiai konsulinės pagalbos srityje, pasirinkta todėl, kad ES nustatytos naujos taisyklės piliečių teisių ir interesų srityje iškėlė klausimą, ar tai gali būti suderinama su tarptautinės teisės nustatytomis taisyklėmis šioje srityje. Šioje dalyje bus nagrinėjama ES pilietybės įtaka teikiant konsulinę pagalbą, ES piliečiams teikiama konsulinė pagalba bei ją reglamentuojantys ES pirminės ir antrinės teisės šaltiniai.

Kaip ir minėta anksčiau ES pilietybės susikūrimui pagrindus padėjo 1993 m. Maastrichto sutartis. ES pilietybė įtvirtino tokias laisves, kurios yra neatsiejamoms nuo šių dienų ES piliečių gyvenimo: laisvas asmenų judėjimas Sąjungos ribose, apsauga nuo diskriminacijos bei ES piliečių teisė gauti apsaugą iš kitų valstybių narių trečiojoje valstybėje, jei piliečio valstybei nėra atstovaujama priimančiojoje valstybėje. Maastrichto sutartis padėjo pagrindus SESV 23 straipsniui, kuris įtvirtina kiekvieno Sąjungos piliečio teisę pasinaudoti kitų valstybių narių teikiama konsuline pagalba, jei trečiojoje valstybėje nėra piliečio valstybės konsulinių įstaigų.⁶⁰ Identiškas nuostatas įtvirtina ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 46 straipsnis⁶¹, kuris numato, kad Sąjungos piliečiai naudojami bet kurios kitos valstybės narės diplomatine ir konsuline apsauga tomis pačiomis sąlygomis kaip ir tos valstybės narės piliečiai, jei trečiosios šalies teritorijoje valstybė narė, kurios pilietis jis yra, neturi atstovybės. Nors SESV 23 straipsnis ES piliečiams užtikrina diplomatinę ir konsulinę apsaugą, tačiau teisės specialistai su šia pozicija nesutinka. Konsulinės pagalbos ir diplomatinės gynybos sąvokas yra sutapatinamos ar vartojamos kaip sinonimai, tačiau gynyba, numatyta SESV 23 straipsnyje ir teikiama ne piliečio valstybės, o kitų ES valstybių narių diplomatinių atstovybių ar konsulinių įstaigų, yra konsulinė pagalba. Todėl diplomatinė gynyba ir konsulinė pagalba negali būti laikomos tapačiomis sąvokomis. ES ribose vartojama diplomatinė ir konsulinė gynyba yra klaidinanti sąvoka, kadangi diplomatinė gynyba ir konsulinė pagalba reglamentuoja skirtingus apsaugos teikimo atvejus.⁶² Taigi SESV 23 straipsnyje ar Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje numatytą apsaugą galima laikyti konsuline pagalba kaip vieną iš pagrindinių teisių, įtvirtintų ir Tarptautinio Teisingumo teismo sprendimuose.⁶³

---

⁶⁰ SESV 23 straipsnis.

⁶¹ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 46 straipsnis, OL, 2016 C 203.

⁶² Tokią poziciją išsako nagrinėti autoriai kaip Z. Petrauskas, A. Kunzli, P. Vigni ir kiti.

⁶³ Tarptautinio Teisingumo teismas konsulinę pagalbą pripažįsta tik VKKS 36 straipsnio numatytomis sąlygomis, kurios yra ribotos pagal ES teisę.

Esminis skirtumas tarp ES ir tarptautinės teisės yra tai, kad konsulinė pagalba pagal tarptautinę teisę gali būti teikiama tik pilietybės valstybės, o ES teisę pripažįsta ir kitų valstybių narių teisę suteikti konsulinę pagalbą kitų valstybių narių piliečiams. Tarptautinis Teisingumo teismas pagrindinėse bylose, susijusiose su konsuline pagalba, patvirtino pilietybės svarbą konsulinės pagalbos teikimui. *LaGrand* byloje teismas, remdamasis formalios Vokietijos pilietybės egzistavimu, priėmė Vokietijos ieškinį savo piliečių vardu, nors brolių *LaGrand* ryšys su Vokietija buvo nutrūkęs. *Avena* byloje klausimas dėl pilietybės buvo dar labiau akcentuojamas, kadangi kai kurių asmenų, kurie buvo įtraukti į ieškinį, pilietybė buvo ginčijama. Teismas nurodė, kad įrodinėjimo našta tenka JAV, kuri turėjo įrodyti, kad kai kurie meksikiečiai taip pat turėjo ir JAV pilietybę. Skirtingai negu žmogaus teisės, kurios yra susijusios su žmogaus prigimtimi, konsulinė pagalba dar yra labai stipriai susijusi su pilietybe. SESV 23 straipsnio pagrindas yra dar kitoks. Teisė į konsulinę pagalbą yra susijusi su pilietybe, kadangi ji gali būti teikiama tik ES valstybės narės piliečiams. Tačiau šiuo atveju yra svarbesnis kitas aspektas. Nukrypimas nuo bendros tarptautinės teisės yra ryškus, jei SESV 23 straipsnis yra įgyvendinamas be priimančiosios šalies sutikimo. Šis skirtumas gali paskatinti trečiąsias šalis, kurių teritorijoje tokia pagalba turėtų būti užtikrinta, nepripažinti kitos ES valstybės narės įsikišimo pagal tarptautinę teisę.⁶⁴ ES teisė ar valstybių narių susitarimai neįpareigoja trečiųjų valstybių, bet nuostatos taip pat neturi jokio ryšio su nuostatomis, įtvirtintomis VKKS. Pavyzdžiui, VKKS 8 straipsnis, numatantis galimybę vykdyti konsulines funkcijas trečiosios valstybės vardu. Taip pat VKKS 27 straipsnio 1 dalies c punktas, kuris įtvirtina atstovaujamosios valstybės galimybę patikėti piliečių interesų apsaugą trečiajai valstybei, jei priimančioji valstybė sutinka. VKDS 46 straipsnis irgi numato, kad atstovaujamoji valstybė su priimančiosios valstybės sutikimu ir paprašius trečiajai valstybei, gali suteikti apsaugą trečiosios valstybės piliečiams. Tačiau tai taip pat neturi ryšio su ES teise ar valstybių narių susitarimų nuostatomis. Z. Petrauskas pažymi, kad nors minėtos nuostatos prieštarauja VKKS ar VKDS nuostatams, tačiau valstybės retai pareiškia kokius nors prieštaravimus dėl valstybių narių susitarimų ar ES teisės nuostatų.⁶⁵ Šią, ne valstybių narių poziciją, Z. Petrauskas paaikškina paprastai: ES valstybių narių diplomatinių atstovybių ar konsulinių įstaigų teikiama apsauga kitos valstybės narės piliečiams trečiojoje valstybėje yra konsulinė pagalba. Jei valstybių narių diplomatinių atstovybių ar konsulinių įstaigų veiksmai peraugtų į konsulinę gynybą, tai konsulinės gynybos teikimas būtų galimas tik suderinus

---

⁶⁴ VIGNI, P. *Diplomatic and Consular protection in EU law: Misleading combination or creative solution?* EUI Working Papers, 2010/11, p. 101. [Interaktyvu]. [Žiūrėta 2018-03-09]. Prieiga per internetą <>

⁶⁵ PETRAUSKAS, Z. *Konsulinė teisė*: Vadovėlis. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2007, p. 216-217.

su asmens pilietybės valstybe. Ši sąlygą yra įtvirtinta tiek VKKS 27 straipsnio 1 dalies c punkte, tiek VKDS 46 straipsnyje. Vis dėlto pats SESV 23 straipsnis nurodo ir skatina, kad valstybės narės sudarytų susitarimus su trečiosiomis valstybėmis tose valstybėse, kur būtina užtikrinti konsulinę pagalbą ES piliečiams. Valstybių narių susitarimai su trečiosiomis šalimis gali padėti įtvirtinti konsulinę pagalbą kaip vieną iš ES piliečių teisių nepažeidžiant trečiųjų valstybių nacionalinės teisės.⁶⁶ Tačiau šiuo metu beveik nėra jokių dvišalių ar kitokių susitarimų su trečiosiomis šalimis, įgyvendinančių SESV 23 straipsnį. Daugelis ES valstybių narių sudarytų susitarimų apima ne ES valstybes nares ir susitarimai sudaryti remiantis ne SESV 23 straipsniu, tačiau bendro pobūdžio požiūriu konsulinių funkcijų srityje.⁶⁷ ES skatinamas sudaryti susitarimus tarp valstybių narių ir trečiųjų valstybių, palengvinant konsulinės pagalbos teikimą, irgi yra kritikuotinas. Pirma, ar ES valstybių narių sudaryti susitarimai konsulinių santykių srityje praranda aktualumą? Antra, ar ES valstybių narių ir trečiųjų valstybių sudaryti dvišaliai susitarimai turės įtakos ir kitoms valstybėms narėms? ⁶⁸ A. Kunzli pateikia pavyzdį, paaiškinantį šią poziciją šiuo klausimu. Pavyzdžiui, Portugalijos ir Brazilijos susitarimas konsulinių santykių srityje. Tam tikru atveju Brazilijos konsulinis pareigūnas trečiojoje valstybėje gali būti paprašytas suteikti konsulinę pagalbą ES piliečiui, kuris nėra Portugalijos pilietis, kurio valstybė nėra atstovaujama priimančioje valstybėje ir kuris pasitelks tarp Portugalijos ir Brazilijos sudarytą dvišalį susitarimą. Žinoma, Brazilija ginčytų tai ir nurodytų, kad ji nėra saistoma jokio susitarimo tarp Portugalijos ir kitų ES valstybių narių, tačiau šis argumentas netaikomas pačiai Portugalijai. Remdamasi nediskriminavimo principu, Portugalija privalėtų teikti konsulinę pagalbą kitos valstybės narės piliečiams tokiomis pat sąlygomis kaip ir savo piliečiams. ES teisė pozicijos šiuo klausimu nepateikia. Nepaisant to, valstybių narių įsikišimas gali būti pateisinamas pagal tarptautinę teisę. Atstovaujamosios valstybės narės konsuliniai pareigūnai gali būti laikomi „netiesioginiais“ organais ir priimančioji valstybė negalėtų ginčyti ne piliečio valstybės narės įsikišimo pagal tarptautinę teisę. Šiuo atveju valstybė narė veikia ne savo interesais, tačiau kaip nukentėjusio asmens pilietybės valstybės agentas. Taigi trečioji valstybė galėtų pripažinti šią ES valstybių narių atstovavimo formą, remdamasi bendru tarptautinės teisės principu, pagal kurį pilietybės

---

⁶⁶ HORVATH, E. *Mandating Identity: Citizenship, Kinship Laws and Plural Nationality in the European Union*. Kluwer Law International, 2007. p. 90.

⁶⁷ CARE – Citizens Consular Assistance Regulation in Europe. *Consular and Diplomatic Protection: Legal Framework in the EU Member States*, 2010, p. 560-570.

⁶⁸ VERMER-KUNZLI, A. *Where the law becomes irrelevant: Consular assistance and the European Union*. *The International and Comparative Law Quarterly*, 2011, p. 971. [Interaktyvu]. [Žiūrėta 2018-03-10]. Prieiga per internetą <<http://www.jstor.org/stable/pdf/41350122.pdf?refreqid=excelsior%3Af80a22de1866f0eb1681c146438a3287>>

valstybei leidžiama padėti savo piliečiams pasirinktomis priemonėmis.⁶⁹ Tačiau asmens pilietybė vis dar yra pagrindinis kriterijus, pagal kurį vertinama galimybė teikti konsulinę pagalbą. ES pilietybė tarptautiniu lygmeniu dar nėra įgijusi pilietybės statuso, kad pateisintų bet kurios valstybės narės intervenciją, norint apsaugoti ES pilietį, nepriklausomai nuo jo pilietybės. Viskas priklauso nuo valstybių narių, kurios privalo įtikinti trečiąsias šalis, kad ES piliečio statusas yra toks pat svarbus kaip pilietybė. Tokiu atveju trečioji valstybė automatiškai pripažintų ir kitų valstybių narių teikiamą konsulinę pagalbą kitos valstybės narės piliečiui.

Detalesnę konsulinės pagalbos teikimą ES piliečiams pateikia anksčiau minėtas Tarybos 95/553/EB sprendimas dėl Europos Sąjungos piliečių gynybos, vykdomos diplomatinė atstovybių ir konsulinių įstaigų. Šis sprendimas pateikia išsamesnę SESV 23 straipsnio išaiškinimą (tiksliau Europos bendrijos steigimo sutarties 8c straipsnio išaiškinimą, tačiau SESV 23 straipsnis atkartoja Europos bendrijos steigimo sutarties 8c straipsnį). Sprendimo 1 straipsnis nurodo, kad kiekvienas Europos Sąjungos pilietis turi teisę į bet kurios valstybės narės diplomatinės ar konsulinės įstaigos teikiamą konsulinę gynybą, jei jo buvimo vietoje jo paties valstybė narė arba nuolat ją atstovaujanti kita valstybė neturi diplomatinės atstovybės/konsulinės įstaigos arba garbės konsulo, kuris yra atsakingas šiais klausimais.⁷⁰ Sprendimo 5 straipsnio 1 dalis yra svarbi tuo, kad ji nurodo SESV 23 straipsnyje įvardintos konsulinės pagalbos atskirus teikimo atvejus. Pavyzdžiui, pagalba mirties atveju, pagalba sunkių sužeidimų ar sunkių susirgimų, pagalba suėmimo ar įkalinimo atvejais, pagalba smurtinio nusikaltimo aukoms, parama nelaimę patyrusiems Sąjungos piliečiams ir jų repatriacija. Šis sąrašas apima dažniausiai pasitaikančius atvejus, bet nėra baigtinis. Tai patvirtina ir 5 straipsnio 2 dalis nurodanti, kad konsuliniai pareigūnai gali suteikti konsulinę pagalbą ES piliečiams ir kitomis aplinkybėmis, nenurodytomis 5 straipsnio 1 dalyje.⁷¹

ES visada laikėsi nuomonės, kad SESV 23 straipsnis yra pirmasis žingsnis siekiant pripažinti platesnį ES vaidmenį ES piliečių interesų apsaugos srityje tarptautiniu lygmeniu.⁷² Būtinybė toliau išaiškinti SESV 23 straipsnio tikslą ir taikymo sritį paskatino ES Komisiją parengti Žaliosios knygos redakciją dėl ES piliečių diplomatinės ir konsulinės

---

⁶⁹ VIGNI, P. *Diplomatic and Consular protection in EU law: Misleading combination or creative solution?* EUI Working Papers, 2010/11, p. 101.

⁷⁰ 1995 m. gruodžio 19 d. Taryboje posėdžiavusių valstybių narių vyriausybės atstovų Sprendimas dėl Europos Sąjungos piliečių gynybos, vykdomos diplomatinė atstovybių ir konsulinių įstaigų. OL, 1995 L 314.

⁷¹ Ibid.

⁷² IANNIELLO SALICETI, A. *The Protection of EU Citizens Abroad: Accountability, Rule of Law, Role of Consular and Diplomatic Services*. European Public Law, 2011. p. 91.

apsaugos trečiosiose šalyse.⁷³ Žinoma, Žaliosios knygos atsiradimui turėjo įtakos ir Komisijos pateiktos išvados dėl riboto ES piliečių atstovavimo trečiosiose šalyse. Žaliojoje knygoje didžiausias dėmesys skiriamas konsulinio bendradarbiavimo būdams, kuriais siekiama įgyvendinti SESV 23 straipsnį. Siekiama ne tik skatinti valstybes nares bendradarbiauti teikiant konsulinę pagalbą, bet taip pat suteikti tam tikrų galių Komisijos delegacijoms, kurios galėtų teikti reikiamą paramą.⁷⁴ Teisės į konsulinę pagalbą užtikrinimui patariama rengti mokymus valstybių narių ir Sąjungos institucijų pareigūnams.⁷⁵ Žalioji knyga taip numato, kad SESV 23 straipsnio (Žaliojoje knygoje vartojamas EB 20 straipsnis) įgyvendinimui yra reikalingas trečiųjų šalių sutikimas, kadangi bendru tarptautiniu teisės principu vienos valstybės pilietį kita valstybė apsaugo su sąlyga, kad trečioji šalis sutinka.⁷⁶ Šios apsaugos užtikrinimui valstybės narės turi pradėti tarptautines derybas, sudarant daugiašalius susitarimus su trečiosiomis šalimis. Daugiašaliai susitarimai, tai tarp trečiosios valstybės, ES valstybės ir ES sudarytas susitarimas. Tačiau A. Kunzli Žaliojo knygoje vartojamą „daugiašalio susitarimo“ terminą įvardina kaip susitarimą, kuris apima konsulinės pagalbos teikimą su sąlyga, kad trečiajai valstybei bus suteikta finansinė ar kitokia parama bei pirmenybė patekti į Sąjungos rinką.⁷⁷ Nors konsulinės pagalbos sujungimas su kitais klausimais gali būti veiksmingas būdas reguliuoti kelis klausimus viename susitarime, tačiau dėl ES ir jos valstybių narių įtakos daugelis trečiųjų valstybių gali nesugebėti atmesti tai, kas naudinga ekonominiam vystymuisi (patekimas į ES rinką, finansinė pagalba ir t.t.). Taip yra ribojama trečiųjų valstybių galimybė apsaugoti nuo nepageidaujamos konsulinės veiklos.⁷⁸

Galima teigti, kad Komisijos priimta Žalioji knyga nustatė, kad keliaujantiems ES piliečiams būtina užtikrinti konsulinės pagalbos suteikimą bei stiprinti valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimą, kadangi atstovavimo lygis trečiosiose šalyse tarp valstybių narių nėra vienodas.

Aukščiau aptartą 95/553/EB Sprendimą panaikino Tarybos 2015 m. balandžio 20 priimta Direktyva 2015/637⁷⁹ dėl koordinavimo ir bendradarbiavimo priemonių, skirtų

---

⁷³ 2006 m. lapkričio 28 d. Europos Komisijos Žalioji knyga dėl Europos Sąjungos piliečio diplomatinės ir konsulinės apsaugos trečiose šalyse.

⁷⁴ Ibid. 3.1, 4.1 punktai.

⁷⁵ Ibid. 4.2 punktas.

⁷⁶ Ibid. 5 punktas.

⁷⁷ VERMER-KUNZLI, A. *Where the law becomes irrelevant: Consular assistance and the European Union*. The International and Comparative Law Quarterly, 2011, p. 974. [Interaktyvu]. [žiūrėta 2018-03-07]. Prieiga per internetą

<<http://www.jstor.org/stable/pdf/41350122.pdf?refreqid=excelsior%3Af80a22de1866f0eb1681c146438a3287>>

⁷⁸ Ibid. p. 974.

⁷⁹ 2015 m. balandžio 20 d. Tarybos direktyva Nr. 2015/637 dėl koordinavimo ir bendradarbiavimo priemonių skirtų neatstovaujamų Sąjungos piliečių konsulinei apsauga trečiose šalyse palengvinti. OL, 2015 R 106.

neatstovaujamo Sąjungos piliečių konsulinei apsaugai trečiojoje šalyje palengvinti. Ši direktyva bus pradėta taikyti nuo 2018 m. gegužės 1 d., todėl šiuo atveju svarbu išnagrinėti, kas bus papildyta ar pakeista lyginant su Sprendimu 95/553/EB. Šia Direktyva nustatoma, kada ir kaip trečiojoje šalyje į nelaimę patekę ES piliečiai turi teisę pasinaudoti kitų ES šalių ambasadų ar konsulatų apsauga, jei jų pilietybės šalis neturi atstovybės. Nuo minėtų 95/553/EB Sprendime pateiktų atskirų konsulinės pagalbos teikimo atvejų, Direktyva išskiria taip pat konsulinę pagalbą paso praradimo ar vagystės atveju, tapus nelaimingo atsitikimo auka arba atsidūrus politinės krizės situacijoje, kai būtina ES pilietį evakuoti. Sąrašas nėra labiau papildantis negu 95/553/EB Sprendime įvardinti konsulinės pagalbos teikimo atvejai, tačiau reikėtų pažymėti, kad konsulinė pagalba neturėtų apsiriboti šioje Direktyvoje minimais atvejais ir konsulinės pagalbos teikimas visada priklauso nuo faktinės padėties. Direktyvoje yra akcentuojama, kad tinkamam konsulinės pagalbos teikimui yra būtinas ES valstybių narių bei valstybių narių ir trečiųjų valstybių bendradarbiavimas šiuo klausimu. Tik tokiu atveju būtų galima pateisinti konsulinės pagalbos teikimą kitų valstybių narių vardu. Direktyvos preambulėje pažymima, kad VKKS 8 straipsnis pateisina kitos valstybės narės ne pilietybės valstybės intervenciją teikiant konsulinę pagalbą trečiojoje šalyje. Šiuo atveju yra reikalingas prašymas valstybei narei ir gavusi prašymą valstybė narė gali suteikti konsulinę pagalbą kitos valstybės narės vardu, jei trečioji šalis sutinka. Tačiau iškyla klausimas, ar tai gali taip paprastai būti pateisinama pagal tarptautinę teisę, kadangi Direktyva netiesiogiai įpareigoja valstybes nares imtis priemonių trečiųjų šalių atžvilgiu, kad atskirais atvejais konsulinė pagalba būtų suteikta kitų valstybių narių vardu, o ne pilietybės valstybės. VKKS 8 straipsnį reikėtų detaliau išnagrinėti ir pažymėti, kad šis straipsnis aiškiai numato situaciją, kai vienos valstybės piliečius atstovauja kita valstybė. Tačiau Konvencija reikalauja, kad atstovaujamoji valstybė pateiktų tinkamą pranešimą priimančiai valstybei, o priimančioji valstybė šiuo atveju gali ir nesutikti. Nepateikus tokio prašymo arba priimančiai valstybei nesutikus, konsulinės pagalbos teikimas kitos ne pilietybės valstybės pažeistų konsulinę teisę ir galėtų būti kvalifikuojamas kaip veiksmas, pažeidžiantis nesikišimo principą.⁸⁰ Kol ES pilietybė neįgis pilietybės statuso, tol bus reikalingas priimančiosios valstybės sutikimas pagal tarptautinę teisę, teikiant konsulinę pagalbą kitos valstybės narės piliečiui. SESV 23 straipsnis ar 95/553/EB Sprendimas pažymi, kad kiekvienas ES pilietis turi teisę

---

⁸⁰ VERMER-KUNZLI, A. *Where the law becomes irrelevant: Consular assistance and the European Union*. The International and Comparative Law Quarterly, 2011, išnaša 110, p. 985. Regina v Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs HC and CA 9 July 1999. Byloje teismas pažymėjo, kad kitos valstybės įsikišimas teikiant diplomatinę gynybą prieš išnaudojant vietines teisinės gynybos priemones yra kišimasis į priimančiosios valstybės vidaus reikalus.

į bet kurios valstybės narės teikiamą konsulinę pagalbą trečiojoje šalyje, tačiau 2015/637 Direktyva įtvirtina kaip SESV 23 straipsnyje numatyta ES piliečių teisė turėtų būti įgyvendinta, nepažeidžiant priimančiosios valstybės teisės. Direktyvos 1 straipsnis numato, kad Direktyvos tikslas yra nustatyti koordinavimo ir bendradarbiavimo priemonės, kad ES piliečiai galėtų lengviau naudotis SESV 20 straipsnio 2 dalies c punkte ⁸¹ nustatyta teise. Koordinavimo ir bendradarbiavimo priemonės yra nustatytos Direktyvos 2 skyriuje, kuris numato, kad valstybių narių diplomatinės ir konsulinės įstaigos glaudžiai bendradarbiauja ir koordinuoja veiklą tarpusavyje ⁸². Valstybė narė, gavusi neatstovaujamo piliečio prašymą, iškart susisieikia su valstybe nare, kurios pilietis jis yra. Sąjungos delegacijos taip pat bendradarbiauja su valstybių narių ambasadomis ar konsulatais, kad užtikrintų neatstovaujamo ES piliečių apsaugą. Direktyvos 9 straipsnyje numatytais atvejais valstybių narių atstovybės bendradarbiauja ne tik tarpusavyje ar su ES delegacijomis, bet taip pat ir su vietos valdžios institucijomis.

Apibendrinant, galima išskirti tam tikrus aspektus, numatytus Direktyvoje, siekiant glaudesnio bendradarbiavimo konsulinių santykių srityje. Direktyva nustato, kaip konsulinės pagalbos teikimas turėtų būti koordinuojamas tarp ES valstybių narių. ES valstybės narės piliečiui, kurio pilietybės valstybė neturi atstovybės trečiojoje šalyje, konsulinė pagalba gali būti teikiama telefonu, internetu ar perduodant informaciją šeimos nariams ar draugams. Taip pat yra numatyta, kad neatstovaujamo piliečio pilietybės valstybei narei yra leidžiama prašyti valstybės narės, kurios tas pilietis prašo konsulinės pagalbos, perduoti prašymą, kad pati pilietybės valstybė galėtų teikti konsulinę pagalbą.⁸³ Direktyvoje taip pat aiškiai nurodoma, kad pilietis, besikreipiantis pagalbos į diplomatinę atstovybę ar konsulinę įstaigą, gali būti nukreipiamas į kitą atstovybę ar įstaigą, kuri galės geriau suteikti konsulinę pagalbą. Taip yra dėl to, kad ES valstybės narės, kurios turi atstovybes trečiojoje šalyje, gali susitarti tarpusavyje, kas teiks konsulinę pagalbą tam tikrais atvejais, siekiant užtikrinti veiksmingą ES piliečių apsaugą. Direktyvoje numatyta galimybė ES piliečiams kreiptis ir į ES delegacijas, kad gautų bendrą informaciją apie konsulinę pagalbą. Tarpusavio solidarumas ir bendradarbiavimas taip pat susijęs ir su finansiniais klausimais. Šiuo klausimu Direktyvoje akcentuojamas nediskriminavimo principas. Neatstovaujamiems piliečiams pagalba turėtų būti teikiama tokiomis pat sąlygomis kaip ir pagalbą teikiančios valstybės narės piliečiams, tik už suteiktą paramą

---

⁸¹ SESV 23 straipsnis atkartoja SESV 20 straipsnio 2 dalies c punktą.

⁸² 2015 m. balandžio 20 d. Tarybos direktyva Nr. 2015/637 dėl koordinavimo ir bendradarbiavimo priemonių skirtų neatstovaujamo Sąjungos piliečių konsulinei apsaugai trečiojoje šalyje palengvinti. OL, 2015 R 106, 10 straipsnis

⁸³ Ibid. preambulės 11 punktas.

neatstovaujamo piliečio pilietybės valstybė narė privalo atlyginti patirtas išlaidas valstybei, kuri suteikė konsulinę pagalbą. Direktyvos 17 straipsnis numato, kad Direktyvos turi būti laikomasi ne vėliau kaip nuo 2018 m. gegužės 1 d. Direktyvos nuostatų įtraukimas į valstybių narių įstatymus būtų sveikintinas, kadangi tai padėtų užtikrinti efektyvesnę ES piliečių apsaugą bei stiprintų ES valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimą.

Europos Parlamentas 2017 m. gruodžio 12 d. priimtoje rezoliucijoje 2017 m. ES pilietybės ataskaita. Piliečių teisių stiprinimas demokratinių pokyčių Sąjungoje⁸⁴ ragina ES valstybes nares siekti glaudesnio priimančiųjų valstybių narių ir atitinkamų konsulatų bendradarbiavimo, kuris užtikrintų tinkamą pagalbą teikimo tinklą. Akcentuojama ir Direktyva 2015/637 bei poreikis visapusiškai ir veiksmingai įgyvendinti šią Direktyvą, siekiant užtikrinti ES piliečių apsaugą trečiosiose valstybėse, kuriose jų valstybė narė atstovybės neturi. Europos Parlamentas rezoliucijoje pabrėžia, kad ES piliečių saugumas yra vienas iš svarbiausių ES prioritetų. Norint veiksmingai apsaugoti ES piliečius ir suteikti jiems pasitikėjimą ES gebėjimu užtikrinti saugumą, būtina koordinuoti ES vidaus ir išorės veiksmus saugumo srityje, o konsulinė apsauga yra labai svarbi siekiant užtikrinti tokią apsaugą užsienyje. Taip pat viena iš Europos Komisijos narių pažymėjo, kad 2018 m. Komisijos darbo programoje bus įtrauktos dvi konkrečios iniciatyvos, kuriomis bus siekiama pagerinti ES piliečių teises į konsulinę pagalbą keliaujant už ES ribų. Taip pat bus akcentuojama svarba informuoti ES piliečius apie galimybę gauti konsulinę pagalbą iš bet kurios valstybės narės konsulinės įstaigos, jei trečiojoje šalyje nėra jo pilietybės valstybės atstovybės.

Bendradarbiavimo augimas konsulinių santykių srityje yra akivaizdus ir valstybių narių teisės aktuose. Lietuvos Respublikos konsuliniame statute yra įtrauktos nuostatos dėl konsulinės pagalbos teikimo ES piliečiams. Konsulinio statuto 41 straipsnis ir 42 straipsnis numato konsulinės pagalbos teikimo ES piliečiams sąlygas bei reglamentuoja pačios pagalbos teikimą. Statuto 41 straipsnio 1 dalis atkartoja tam tikras nuostatas iš SESV 23 straipsnio ir numato, kad konsulinė pagalba yra teikiama tokiomis pat sąlygomis kaip ir Lietuvos Respublikos piliečiams, jei ES piliečio valstybė nėra atstovaujama trečiojoje šalyje. Konsulinės pagalbos teikimo sąlygas ES piliečiams pateikia 42 straipsnis, įpareigojantis laikytis tam tikrų sąlygų, reikalingų konsulinės pagalbos teikimui ES piliečiams. Būtinios sąlygos - asmuo turi būti vienos iš ES valstybės narės pilietis, ES pilietis yra patekęs į sudėtinga padėtį ne ES valstybėje ir jam reikalinga konsulinė pagalba bei priimančioje valstybėje nėra jo pilietybės valstybės diplomatinės atstovybės ar

---

⁸⁴ 2017 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento priimta rezoliucija 2017 m. ES pilietybės ataskaita. Piliečių teisių stiprinimas demokratinių pokyčių Sąjungoje.

konsulinės įstaigos. Latvijos Konsulinio statuto 11 straipsnio 2 dalis taip pat numato galimybę suteikti konsulinę pagalbą ES piliečiams, jei buvimo valstybėje nėra jo valstybės konsulinių įstaigų.⁸⁵ Estijos teisės aktai numato, kad konsulinės pagalbos teikimui pirmenybė yra Estijos piliečiams, tačiau prireikus pagalba teikiama ir ES piliečiams.⁸⁶ Ne išimtis yra ir kitos ES valstybės narės, kurios į nacionalinius teisės aktus yra įtraukusius nuostatas, reglamentuojančias konsulinės pagalbos teikimą ir ES piliečiams.⁸⁷ Taigi šių nuostatų įtraukimas į teisės aktus, reglamentuojančius konsulinės pagalbos teikimą, yra įrodymas, kad valstybės narės numato procedūras, kuriomis siekia vykdyti Tarybos sprendimą 95/553/EB ar anksčiau minėtą Direktyvą 2015/637, kuri pakeitė Tarybos sprendimą.

ES valstybių narių bendradarbiavime, užtikrinant neatstovaujamų ES piliečių apsaugą, yra svarbi ir vadovaujančios valstybės koncepcija. Ši koncepcija inicijuota Prancūzijos ir Jungtinės Karalystės po 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykių. Vadovaujančios valstybės koncepcija taikoma, kai yra didelis kiekis nukentėjusių ES piliečių ir kuriems yra reikalinga konsulinė pagalba. Vadovaujančios valstybės koncepcija buvo įtvirtinta Tarybos gairėse, siekiant sustiprinti ES valstybių narių konsulinį bendradarbiavimą.⁸⁸ Tarybos gairėse vadovaujanti valstybė įvardijama kaip valstybė, kuri užtikrina, kad ES valstybių narių piliečiams būtų suteikta konsulinė pagalba krizinėse situacijose. Direktyvos 2015/637 preambulėje vadovaujančios valstybės terminas reiškia vieną ar daugiau valstybių narių, atstovaujamų tam tikroje trečiojoje šalyje ir atsakingų už paramos neatstovaujamiems piliečiams krizės metu koordinavimą bei vadovavimą ją teikiant.⁸⁹ Nagrinėjamu aspektu yra svarbus vadovaujančios valstybės koncepcijos ir SESV 23 straipsnio įgyvendinimo santykis. Gairėse nėra nustatytas teisinis santykis tarp SESV 23 straipsnio ir vadovaujančios valstybės koncepcijos. SESV 23 straipsnio taikymo ribos yra žymiai platesnės, jis apima ne tik diplomatinę gynybą, bet taip pat suteikia ES piliečiams teisę kreiptis į bet kurią kitą ES valstybę narę, jei jo pilietybės valstybė nėra atstovaujama

---

⁸⁵ CARE – Citizens Consular Assistance Regulation in Europe. Consular and Diplomatic Protection: Legal Framework in the EU Member States, 2010.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Pagal pateiktą informaciją CARE projekto tokios valstybės yra Prancūzija, Vokietija (Vokietijos konsulinis statusas numato konsulinės pagalbos teikimą tik Vokietijos piliečiams, tačiau Vokietijos Užsienio reikalų ministerija praplėtė straipsnio ribas ir įtraukė ir ES piliečius), Olandija (Tarybos sprendimas 95/553/EB yra perkeltas į nacionalinį „Tractaetenblad” ir yra nacionalinės teisės dalis), Belgija (Belgijos teisės aktai numato konsulinės pagalbos teikimą ir ES piliečiams, tačiau praktikoje konsulinė pagalba suteikiama tik absoliučios būtinybės atveju) ir t.t.

⁸⁸ 2008 m. gruodžio 12 d. Europos Sąjungos gairės dėl konsulinei veiklai vadovaujančios valstybės koncepcijos įgyvendinimo, C 317/06.

⁸⁹ 2015 m. balandžio 20 d. Tarybos direktyva Nr. 2015/637 dėl koordinavimo ir bendradarbiavimo priemonių skirtų neatstovaujamų Sąjungos piliečių konsulinei apsaugai trečiose šalyse palengvinti. OL, 2015 R 106.

trečiojoje šalyje. Šios teisės įgyvendinimui neturi įtakos, ar trečiojoje šalyje yra paskirta vadovaujanti valstybė. Vadovaujančios valstybės koncepcija yra atskira priemonė ES valstybių narių konsuliniame bendradarbiavime, o ne tiesioginis SESV 23 straipsnio įgyvendinimas. Tačiau tam tikrais atvejais vadovaujančios valstybės koncepcija, vykdoma kartu su priimančiosios valstybės sutikimu, apeina tam tikrus teisinius klausimus, susijusius su griežtu SESV 23 straipsnio aiškinimu.⁹⁰

Iš praktinės pusės vadovaujančios valstybės koncepcija yra nauja priemonė ES piliečių apsaugos klausime. Užtikrintam vadovaujančios valstybės koncepcijos veikimui yra būtina suteikti ES piliečiams informaciją apie vadovaujančią valstybę trečiojoje valstybėje. Atlikta apklausa nurodė, kad tik 23% Sąjungos piliečių žinojo apie galimybę kreiptis į kitos valstybės narės konsulines įstaigas, jei priimančiojoje valstybėje nėra jo pilietybės valstybės atstovybės.⁹¹ ES valstybių narių užsienio reikalų ministerijos irgi nenurodo informacijos apie vadovaujančią valstybę trečiojoje šalyje krizės metu. Be to, asmenys, nukentėję ir prašantys pagalbos, gali ne visada sulaukti konsulinės pagalbos iš kitų valstybių narių, jei šios valstybės narės konsulinės įstaigos darbuotojai negali suteikti pagalbos besikreipiančio kalba.⁹² Vadovaujančios valstybės koncepcijos įgyvendinimas praktiniu aspektu gali sukelti tam tikrų problemų, kadangi vadovaujančios valstybės yra istoriškai susijusios su trečiosiomis valstybėmis, kuriose ES valstybės narės veikia kaip vadovaujančios valstybės. Dažnai tai buvusios ES valstybių narių kolonijos. Tai gali reikšti, kad sutikimas buvusiai metropolijai teikti konsulinę pagalbą kitų ES valstybių narių vardu ne visada gali būti laisvai suteiktas, o toks sutikimas yra būtina sąlyga teisėtai vykdyti šią konsulinę funkciją.⁹³ Vis dėlto A. Kunzli pažymi, kad šiuo atveju yra svarbu ne tik trečiosios valstybės sutikimas, bet taip pat laikymasis trečiosios valstybės vidaus taisyklių bei nesikišimo principo. Konsulinės pagalbos teikimas neturi pažeisti priimančiosios valstybės vidaus taisyklių bei būti vykdoma su priimančiosios valstybės sutikimu.⁹⁴

Probleminis aspektas yra kiek SESV 23 straipsnio taikymas gali būti pateisintas pagal tarptautinę teisę. Pirma, SESV 23 straipsnis pripažįsta bet kurios valstybės narės teisę teikti konsulinę pagalbą ES piliečiams, neatsižvelgiant į jų pilietybę. Siekiant, kad ši teisė būtų veiksminga ir tarptautiniu lygmeniu, SESV 23 straipsnis skatina valstybes nares sudaryti tarptautines sutartis su trečiosiomis šalimis, kurių teritorijoje šia teise būtų galima

---

⁹⁰ VERMER-KUNZLI, A. *Where the law becomes irrelevant: Consular assistance and the European Union*. The International and Comparative Law Quarterly, 2011, p. 978. [Interaktyvu]. [Žiūrėta 2018-03-06]. Priega per internetą <<https://www.jstor.org/stable/41350122?seq=1>>

⁹¹ Statistika pateikta Žaliojoje knygoje, todėl skaičius gali būti išaugęs.

⁹² Šie probleminiai klausimai buvo iškelti CARE projekto seminarų metu, kuriuose dalyvavo ir A. Kunzli.

⁹³ Ibid. p. 981.

⁹⁴ Ibid. p. 981.

pasinaudoti. Šios priemonės padėtų pasiekti trečiųjų šalių sutikimą, teikiant konsulinę pagalbą kitos valstybės narės vardu bei pripažinti ES pilietybę tarptautiniu mastu. SESV 23 straipsnio nuostatų įtraukimas į dvišalius ar tarptautinius susitarimus priverstų trečiąsias šalis pripažinti ES teisėje numatytą galimybę teikti konsulinę pagalbą ne tik pilietybės valstybės, bet ir kitos ES valstybės narės vardu. Jei valstybė narė oficialiai pareiškia⁹⁵, kad ketina pasinaudoti bet kurios ES valstybės narės teikiama konsuline pagalba, trečioji šalis gali būti įpareigota pripažinti šią konsulinės pagalbos teikimo formą, kad būtų laikomasi pilietybės valstybės valios. Nors šis sprendimas galėtų būti pripažįstamas pagal tarptautinę teisę, reikia pripažinti, kad konsulinės pagalbos teikimo klausimui vis dar yra aktualus valstybės pilietybės, o ne ES pilietybės kriterijus. Tarptautinis ES pilietybės pripažinimas būtų įmanomas, jei kaip siūlo ES Komisija, Sąjungai būtų suteikta teisė teikti diplomatinę ir konsulinę apsaugą pagal ES teisę. Tik ES pilietybės pripažinimas, kaip tvirto ryšio tarp ES ir jos piliečių, leistų veiksmingai naudotis ES teikiama apsauga pagal tarptautinę teisę. Norint pasiekti šį pripažinimą, ES turėtų įrodyti, kad ji turi visišką jurisdikciją šių asmenų atžvilgiu ir yra visiškai atskaitinga už jų veiksmus pagal tarptautinę teisę. Iki šiol nė viena tarptautinė organizacija nėra įtvirtinusi tvirtos sąsajos su privačiais asmenimis, kad būtų užtikrinta galimybė teikti apsaugą ne tik pilietybės valstybės vardu. ES galėtų būti pirmoji organizacija įgyvendinusi šį tikslą, jei ES piliečio statusas teisiškai būtų pripažįstamas tiek pagal ES, tiek pagal tarptautinę teisę.⁹⁶ Šiuo atveju ES ir valstybės narės privalo įrodyti tarptautinei bendruomenei, kad jos yra pasirengusios įgyvendinti tarptautinius įsipareigojimus, kad ES pilietybė būtų veiksminga tarptautiniu lygmeniu.

Vis dėlto pagal pateiktą CARE projekto informaciją ES valstybės narės vangiai sudaro daugiašalius susitarimus, praplečiančius konsulinės pagalbos teikimą ir ES piliečiams. Prancūzija šiuo atveju nėra sudariusi jokių susitarimų ar informavusi trečiąsias šalis apie konsulinės pagalbos teikimo ribų praplėtimą. Esant tam tikrai situacijai, kai būtina suteikti konsulinę pagalbą ES piliečiui, diplomatinės atstovybės ar konsulinės įstaigos nedelsdamos informuoja vietos valdžios institucijas.⁹⁷ Vokietija taip pat nėra informavusi trečiųjų valstybių dėl SESV 23 straipsnio taikymo. Trečiosios šalys buvo informuotos per 1993 m. ES pirmininkavimą Tarybai, kad ES valstybės narės užtikrins konsulinę pagalbą visoms ES valstybėms narėms.⁹⁸ Estijos dvišaliuose susitarimuose su trečiosiomis šalimis nėra įtrauktos nuostatos, kuriomis apsaugomi ES piliečiai,

---

⁹⁵ P. Vigni teigia, kad SESV 23 straipsnio nuostatų įtraukimas į dvišalį susitarimą gali būti laikomas oficialiu pareiškimu.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ CARE – Citizens Consular Assistance Regulation in Europe. Consular and Diplomatic Protection: Legal Framework in the EU Member States, 2010, p. 180-181.

⁹⁸ Ibid. p. 201.

keliaujantys, dirbantys ar gyvenantys trečiojoje šalyje. Apie konsulinės pagalbos teikimo išplėtimą ES piliečiams pagal VKKS 8 straipsnį trečiosios šalys taip pat nėra informuotos.⁹⁹ Jungtinės Karalystės pozicija šiuo klausimu yra kitokia. Jungtinės Karalystės teisės aktai aiškiai nurodo, kad VKKS 8 straipsnis yra pakankama priemonė, kad būtų suteikta konsulinė pagalba ES piliečiams trečiojoje šalyje. Todėl Jungtinė Karalystė atmetė visus Europos Komisijos pasiūlymus dėl SESV 23 straipsnio nuostatų įtraukimo į dvišalius susitarimus su trečiosiomis šalimis.¹⁰⁰ Olandijos užsienio reikalų ministerija yra informavusi Olandijos piliečius, kad jie turi teisę kreiptis į kitos ES valstybės narės konsulinės įstaigas, jei Olandija trečiojoje šalyje neturi diplomatinės atstovybės ar konsulinės įstaigos, tačiau jokie susitarimai su trečiosiomis šalimis nėra įgyvendinti šiuo klausimu.¹⁰¹

SESV 23 straipsnio taikymo užuomazgos matomos 2004 m. pietryčių Azijoje įvykusios stichinės nelaimės bei 2006 m. Izraelio ir Libano karo metu. Prancūzija buvo atsakinga už ES piliečių repatriaciją, kadangi jos diplomatinė atstovybė ir konsulinė įstaiga skaičius buvo žymiai didesnis negu likusių ES valstybių narių. Šiuo atveju svarbu pažymėti, kad šių kritinių situacijų metu nei Prancūzija, nei kitos ES valstybės narės nesivadovavo SESV 23 straipsniu (tuo metu buvęs EB 20 straipsnis), teikiant konsulinę pagalbą. Prancūzijos veiksmai buvo paremti politiniu tikslu, o ne teisiniais sumetimais. Kitas pavyzdys – Italijos kunigo sulaikymas Džibutyje 2007 metais. Italijos ir Prancūzijos vyriausybės inicijavo suderintus tarpusavio veiksmus, siekiant apsaugoti Italijos kunigo teises ir interesus. Italijos vyriausybė su Prancūzijos parama užtikrino Italijos kunigo apsaugą, tačiau nebuvo daromos jokios nuorodos į SESV 23 straipsnį bei abi valstybės veikė savarankiškai, nesinaudodamos ES narių statusu. Taigi tai parodo, kad ES valstybės narės vangiai naudojasi SESV 23 straipsniu užtikrinamomis teisėmis.

---

⁹⁹ CARE – Citizens Consular Assistance Regulation in Europe. Consular and Diplomatic Protection: Legal Framework in the EU Member States, 2010, p. 157-158.

¹⁰⁰ Ibid. p. 523-524.

¹⁰¹ Ibid. p. 510.

3. Atskiri konsulinės pagalbos teikimo atvejai

VKKS 5 straipsnis pateikia plačiausią, išsamiausią bei tarptautiniu mastu pripažintą konsulinių funkcijų sąrašą. Ankstesnėje magistro darbo dalyje buvo nustatyta, kad konsulinė pagalba yra viena iš pagrindinių konsulinių pareigūnų vykdomų funkcijų, todėl šioje darbo dalyje bus analizuojami atskiri konsulinės pagalbos teikimo atvejai.

VKKS 5 straipsnis pateikia išsamų konsulinių funkcijų sąrašą, tačiau nedetalizuoja atskirų konsulinės pagalbos teikimo atvejų. Lietuvos Respublikos konsulinis statusas pateikia atskirus konsulinės pagalbos teikimo atvejus, atlikimo sąlygas ir tvarką. Šio įstatymo III skyriaus pirmame skirsnyje išvardinti atvejai, kada turi būti teikiama konsulinė pagalba:

- Pagalba stichinės nelaimės, katastrofos, teroro akto, masinių riaušių, karo ar ginkluoto konflikto atveju;
- Pagalba nelaimingo atsitikimo ar ligos atveju;
- Pagalba nusikaltimų aukoms;
- Pagalba sulaikytiems, atliekantiems bausmę ar įtariamiesiems padarius nusikaltimą asmenims;
- Pagalba neturintiems visiško veiksnumo asmenims;
- Pagalba Lietuvos Respublikos nacionalinę priklausomybę turintiems laivams ir orlaiviams;
- Lietuvos Respublikos piliečių interesų apsauga palikimo užsienio valstybėje atsiradimo atveju;
- Pagalba mirties atveju;
- Pagalba asmenims, praradusiems kelionės dokumentus, kelionės dokumentui tapus netinkamu naudoti ar pasibaigus jo galiojimo laikui;
- Valstybės materialinė pagalba.

Atskiri konsulinės pagalbos teikimo atvejai numatyti ir Lietuvos Respublikos sudarytuose dvišaliuose ir daugiašaliuose susitarimuose. Svarbu pažymėti, kad Lietuva yra sudariusi dviejų rūšių susitarimus: pirmąją grupę sudaro susitarimai, paremti tik konsulinės pagalbos teikimu, o antrąją – susitarimai, kuriuose randamos tam tikros nuostatos dėl konsulinės pagalbos teikimo. Tačiau pagal Užsienio reikalų ministerijos pateiktą informaciją¹⁰², Lietuva prieš įstodama į ES konsulinę pagalbą teikė tik tose šalyse, kuriose

---

¹⁰² CARE – Citizens Consular Assistance Regulation in Europe. Consular and Diplomatic Protection: Legal Framework in the EU Member States, 2010, p. 302.

turėjo diplomatinės atstovybes ar konsulines įstaigas. Pavyzdžiui, Lietuva neturėjo atstovybės Šiaurės Afrikoje, todėl Lenkijos Respublika sutiko teikti konsulinę pagalbą Lietuvos piliečiams, kadangi turėjo diplomatinės atstovybes Alžyre, Tunise ir Maroka. Šiuo atveju svarbu nustatyti, ar tam tikri dvišaliai susitarimai vis dar turi teisinių galių, kadangi po įstojimo į ES, konsulinė pagalba daugeliu atveju yra reglamentuojama ES teisės.

3.1. Konsulinė pagalba piliečių mirties atveju

Piliečių mirties užsienyje atvejais priimančiosios valstybės institucijos privalo informuoti konsulinę įstaigą apie atstovaujamosios valstybės piliečio mirtį, kad ši galėtų suteikti reikiamą konsulinę pagalbą. Ši privaloma sąlyga yra numatyta VKKS 37 straipsnio a punkte. Šis straipsnis skirtas užtikrinti priimančiosios valstybės valdžios institucijų ir konsulatų bendradarbiavimą piliečių mirties atvejais. Pareiga pranešti konsulinei įstaigai apie straipsnyje įvardintus atvejus dažnai įtraukiama ir į valstybių konsulines konvencijas. Atstovaujamosios valstybės piliečio mirties atveju pareiga informuoti konsulinę įstaigą egzistuoja tik tais atvejais, kai priimančiosios valstybės valdžios institucijos žino, kad miręs asmuo yra atstovaujamosios valstybės pilietis. Jei šis faktas nėra nustatomas vėliau, pavyzdžiui, turto administravimo metu, įpareigojimas informuoti konsulinę įstaigą atsiranda tik nuo to momento, kai yra nustatoma, kad tai yra atstovaujamosios valstybės pilietis. Lietuvos Respublikos ir Gruzijos konsulinės konvencijos 16 straipsnyje taip pat yra numatyta priimančiosios valstybės kompetentingų valstybės organų pareiga pranešti apie atstovaujamosios valstybės piliečio mirtį konsulinei įstaigai.¹⁰³ Panašios nuostatos yra įtvirtintos ir kitose dvišalėse Lietuvos Respublikos konsulinėse konvencijose.¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos konsulinio statuto 15 straipsnis įpareigoja konsulinį pareigūną, gavusį informaciją apie Lietuvos Respublikos piliečio mirtį priimančiojoje valstybėje, pranešti apie tai Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijai, kuri perduotų šią informaciją sutuoktiniui (sugyventiniui) ar artimiesiems giminaičiams. VKKS piliečių mirties atvejais užsienyje nenumato, kokius veiksmus turėtų atlikti konsulinis pareigūnas. Tačiau pagal nusistovėjusią praktiką ši informacija pirmiausiai perduodama artimiesiems giminaičiams. Prancūzijos įstatymai numato, kad konsulinė įstaiga, gavusi pranešimą apie piliečio mirtį

---

¹⁰³ Lietuvos Respublikos konsulinė konvencija su Gruzija, *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 49-1707.

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos ir Ukrainos konsulinės konvencijos 16 straipsnis, Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos konsulinės konvencijos 40 straipsnio 1 dalis, Konsulinės konvencijos tarp Lietuvos Respublikos ir Kinijos Liaudies Respublikos 16 straipsnis bei kitos konsulinės konvencijos, kuriose įtvirtintos panašios ar identiškios nuostatos.

iš vietos valdžios institucijų priimančiojoje valstybėje, privalo perduoti informaciją šeimos nariams.

Direktyvos 2015/637 9 straipsnis numato atskirus konsulinės pagalbos teikimo atvejus tarp kurių patenka ir konsulinė pagalba mirties atvejais. Nors detalesnių sąlygų Direktyva nepateikia, yra nurodoma, kad konsulinės pagalbos teikimo metu turėtų būti atsižvelgta į piliečių pageidavimus. Mirties atveju turėtų būti atsižvelgiama į artimiausių giminaičių pageidavimus, pavyzdžiui, dėl mirusio piliečio palaikų. Svarbus ir neatstovaujamojo piliečio valstybės narės vaidmuo, kuri mirties atveju turėtų būti atsakinga už informacijos perdavimą artimiausiems giminaičiams. Nagrinėjant atskirus konsulinės pagalbos teikimo atvejus pagal ES teisę, reikėtų paminėti, kad į konsulinės pagalbos teikimo ribas patenka ir ES neatstovaujamų valstybių narių piliečiai.

3.2. Konsulinė pagalba nusikaltimų aukoms, sulaikytiems ar įtariamais padarius nusikaltimą

Konsulinė pagalba teikiama taip pat ir asmenims, nukentėjusiems nuo nusikalstamos veikos užsienio valstybėje. VKKS 37 straipsnio a punktas numato pareigą priimančiosios valstybės valdžios institucijoms pranešti apie atstovaujamosios valstybės piliečio mirtį konsulinei įstaigai, tačiau konsulinės įstaigos yra informuojamos ne tik mirties atvejais, bet taip pat ir nusikaltimų, avarijų bei kitais atvejais. VKKS 37 straipsnio a punktas apima ir kitus minėtus atvejus, kadangi tuo momentu piliečiams taip pat reikia pagalbos.

Konsulinės pagalbos teikimas yra ypač svarbus asmenims, sulaikytiems ar įtariamais padarius nusikaltimus, dėl kurių gali būti skiriama mirties bausmė. Pagal tarptautinę teisę sulaikytų asmenų kreipimasis į savo pilietybės valstybės konsulinę įstaigą laikomas savo teisių¹⁰⁵ įgyvendinimu. Konsulinės pagalbos teikimo svarbą tokiose situacijose pripažįsta ir tam tikri teisės mokslininkai. M. Kadish ir C. Olson pažymi, kad konsulinės įstaigos sulaikymo metu suteikia vertėjų ir advokatų kontaktinę informaciją, lanko sulaikytuosius, bendradarbiauja su vietos valdžios institucijomis, išaiškina sulaikytojo teises ir pareigas.¹⁰⁶ Šiuo atveju konsulinė įstaiga ar konsulinis pareigūnas veikia kaip „tiltas“ tarp sulaikytojo ir vietos valdžios institucijų. Taip pat konsulinio pareigūno įsikišimas gali paskatinti vietos valdžios institucijas laikytis tinkamų procedūrų.

---

¹⁰⁵ MALLORY, C. *Abolitionist at home and abroad: A right to consular assistance and the death penalty*. Melbourne Journal of Law. 2016. [Interaktyvu]. [žiūrėta 2018-03-15]. Prieiga per internetą <<http://nrl.northumbria.ac.uk/26963/1/Mallory%20%28adv%20copy%29.pdf>>

¹⁰⁶ KADISH, M., OLSON, C. *Sanchez-Llamas v Oregon and Article 36 of the Vienna Convention on Consular Relations: The Supreme Court, the Right to Consul, and Remediation*. Michigan Journal of International Law. 2006.

Konsulinės pagalbos svarba sulaikytam užsienio piliečiui yra pripažįstama ir VKKS 36 straipsnio. Šio straipsnio 1 dalies b punktas numato, kad priimančiosios valstybės kompetentingos institucijos nedelsdamos informuoja atstovaujamosios valstybės konsulinę įstaigą apie jos piliečio sulaikymą, jei sulaikytas pilietis to reikalauja. Šis straipsnis taip pat užtikrina konsulinio pareigūno teisę aplankyti sulaikytą asmenį, bendrauti, pasirūpinti jo teisine gynyba. Konsulinės pagalbos svarbą užsienio piliečių sulaikymo metu geriausiai atspindi Tarptautinio Teisingumo byla *Paraguay v United States of America*. Paragvajaus pilietis 1992 m. Virdžinijoje (JAV) buvo nuteistas mirties bausme už bandymą išžaginti ir nužudyti. Sulaikytasis nebuvo informuotas apie jo teisę kreiptis į konsulinę įstaigą konsulinės pagalbos, o Paragvajaus valdžios institucijos apie piliečio sulaikymą sužinojo tik po teismo proceso. Kreipdamasis į Tarptautinį Teisingumo teismą Paragvajus pažymėjo, kad Virdžinijos valdžios institucijos suėmė Paragvajaus pilietį ir nuteisė jį mirties bausme, neinformavusios sulaikytojo apie jo teises, kaip tai reikalauja VKKS 36 straipsnis. Šis straipsnis numato teisę reikalauti, kad atitinkamos valstybės, kurios piliečiu jis yra, konsulinė įstaiga būtų informuota apie jo areštą ir sulaikymą. Pareiškėjas taip pat tvirtino, kad Virdžinijos valdžios institucijos nesuteikė informacijos Paragvajaus konsuliniams pareigūnams apie sulaikytą Paragvajaus pilietį ir prašė pripažinti, kad JAV pažeidė savo tarptautinius įsipareigojimus.¹⁰⁷ Tai tik dar kartą įrodo konsulinės pagalbos svarbą ankstyviausiose baudžiamųjų bylų nagrinėjimo stadijose. Ne išimtis ir anksčiau aptarta *LaGrand* byla, susijusi su dviejų Vokietijos piliečių pripažinimu kaltais dėl žmogžudystės, plėšimų ir pagrobimų vykdymo. Vokietija kreipėsi į Tarptautinį Teisingumo teismą remdamasi tuo, kad Vokietijos piliečiai prieš teismo procesą ir per jį nebuvo informuoti apie jų teisę į konsulinę pagalbą. Teismas palaikė Vokietijos poziciją ir pažymėjo, kad VKKS 36 straipsnis apima ir asmens teisę į informaciją apie konsulinę pagalbą, kuri buvo pažeista. Remdamasi šiuo teiginiu Vokietija siūlė pripažinti, kad VKKS 36 straipsnyje numatyta teisė į konsulinę pagalbą yra viena iš žmogaus teisių. Vis dėlto Tarptautinis teisingumo teismas atsiribojo nuo vertinimų ir pažymėjo, kad buvo nustatytas teisės į informaciją apie konsulinės pagalbos galimybę, todėl svarstyti, ar teisė į konsulinę pagalbą yra viena iš žmogaus teisių yra beprasmiška.

ES valstybių narių konsulinės įstaigos, teikdamos konsulinę pagalbą neatstovaujamosios valstybės narės piliečiui sulaikymo ar suėmimo metu, visus savo veiksmus koordinuoja su pilietybės valstybės užsienio reikalų ministerija. Informavus

---

¹⁰⁷ TTT byla *Paraguay v United States of America* buvo nutraukta, kai JAV išreiškė atsiprašymą Paragvajaus vyriausybei ir žmonėms dėl to, kad nepranešė konsulinėms įstaigoms. Paragvajaus vyriausybė atsiėmė skundą iš TTT.

neatstovaujamo piliečio pilietybės valstybės užsienio reikalų ministerija, ES valstybės narės konsulinė įstaiga privalo imtis visų įmanomų priemonių, kad užtikrintų VKKS 36 straipsnyje numatytas teises. Tokiu atveju konsulinė įstaiga sudaro galimybę asmeniui susisiekti su pilietybės valstybe. Šių priemonių įgyvendinimui yra reikalingos tam tikros sąlygos. Formalus susitarimas su priimančiąja valstybe yra būtina sąlyga, kad priimančioji valstybė laikytųsi VKKS 36 straipsnio nuostatų, kurios numato trečiosios valstybės konsuliniam pareigūnam teisė susisiekti su sulaikytu ar suimtu asmeniu.¹⁰⁸

Lietuvos Respublikos konsulinis statutas numato, kad nusikaltimų atvejais užsienio valstybėse, konsulinis pareigūnas padeda nusikaltimų aukoms tapusiems Lietuvos Respublikos piliečiams gauti medicinos, teisinę pagalbą ar vertėjo paslaugas. Taip pat padeda susisiekti su artimaisiais giminaičiais ar su kitais piliečio nurodytais asmenimis.¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos konsulinis statutas nurodo, kad konsulinis pareigūnas teikia konsulinę pagalbą nusikaltimų aukoms tapusiems Lietuvos Respublikos piliečiams. Nors į magistro darbo nagrinėjimo ribas nepatenka kitų valstybių nacionaliniai teisės aktai, jie dažnai pabrėžia, kad reikalavimas būti atstovaujamosios valstybės piliečiu yra viena iš sąlygų tokios konsulinės pagalbos teikimui. Vis dėlto Lietuvos Respublikos Konsulinio statuto 41 straipsnis praplečia 17 straipsnio taikymo ribas ir numato, kad tokia pagalba teikiama ne tik Lietuvos Respublikos piliečiams, bet taip pat ir kitų ES valstybių narių piliečiams, jei jų valstybė nėra atstovaujama užsienio valstybėje. Nusikaltimų aukoms dažnai yra reikalinga ne tik medicininė ar teisinė pagalba, bet taip pat ir materialinė. Sprendžiant tokios konsulinės pagalbos klausimą, svarbu nustatyti, ar yra galimybė gauti pagalbą iš kitų šaltinių, ar asmuo į tokią situaciją pateko dėl savo neteisėtų veiksmų ir t.t. Lietuvos Respublikos konsulinio statuto 22 straipsnio 1 dalis numato, kad valstybės materialinė pagalba teikiama Lietuvos Respublikos piliečiams, nukentėjusiems užsienyje, kai nėra galimybių gauti finansinę pagalbą iš kitų šaltinių. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gegužės 20 d. patvirtintos materialinės pagalbos teikimo Lietuvos Respublikos piliečiams, nukentėjusiems užsienio valstybėse, taisyklės nustato detalesnes sąlygas, kada materialinė pagalba gali būti suteikiama. Kaip ir konsulinis statutas, šios taisyklės numato, kad materialinė pagalba teikiama tik tais atvejais, kai šios pagalbos negalima užtikrinti iš kitų šaltinių. Numatyti ir kiti materialinės pagalbos teikimo atvejai,

---

¹⁰⁸ United Nations Conference on Consular Relations: Consideration of the Draft Articles on Consular Relation Adopted by the International Law Commission at Its Thirteenth Session. 2015. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-04-10]. Prieiga per internetą <http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_2_1961.pdf>

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos konsulinio statuto 17 straipsnis, *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 43-1047.

pavyzdžiui, piliečiui susirgus, susižalojus, nukentėjus dėl įvykdyto nusikaltimo ar kito teisės pažeidimo ir kitais atvejais, kai yra kreipiamasi į diplomatinę atstovybę ar konsulinę įstaigą su prašymu suteikti finansinę pagalbą. Taip pat nurodama, kad pilietis, prašantis finansinės pagalbos, privalo pateikti informaciją, įrodančią, kad jis yra nukentėjęs ir kad neturi galimybės gauti finansinės pagalbos iš kitų šaltinių. Sąlygos, finansinei pagalbai gauti, ES piliečiams yra sudėtingesnės. Konsulinio statuto 41 straipsnio 2 dalis nustato, kad finansinė pagalba ES piliečiams teikiama tik ypatingais atvejais. Taip pat yra būtinas ES valstybės narės, kurios pilietis jis yra, kompetentingos institucijos leidimas. Konsulinės pagalbos kaip finansinės pagalbos aspektas neatstovaujamiems ES piliečiams yra pateiktas ir Direktyvoje 2015/637. Konsulinė pagalba finansinės paramos forma teikiama tik kraštutiniais ir išimtiniais atvejais, kai pilietis negali gauti lėšų kitais būdais, pavyzdžiui, pavedimai iš artimų giminaičių, draugų ar darbdavių.

3.3. Konsulinė pagalba nepilnamečiams ir valstybės piliečiams, neturintiems visiško veiksnio

Tarp atstovaujamosios valstybės piliečių, nepilnamečiai ir valstybės piliečiai, neturintys visiško veiksnio, yra tie asmenys, kuriems ypatingai reikalinga konsulinė įstaigos teikiama konsulinė pagalba. Šiuo tikslu buvo įgyvendintas VKKS 5 straipsnio h punktas, kuris numato, kad yra ginami nepilnamečių ir kitų asmenų, neturinčių visiško veiksnio ir esančių atstovaujamosios valstybės piliečiais, interesai. Svarbu pažymėti, kad vykdant šią funkciją turi būti nepažeidžiami priimančiosios valstybės įstatymai, ypač jei tokiems asmenims yra reikalinga globa ir rūpyba. Šio straipsnio h punktas nurodo pareigą priimančiosios valstybės kompetentingoms institucijoms pranešti konsulinei įstaigai, kai globėjo ar rūpintojo skyrimas atitinka nepilnamečio ir visiško veiksnio neturinčio atstovaujamosios valstybės piliečio interesus. ES Direktyva 2015/637 pagalbos nepilnamečiams atvejais nurodo, kad pirmiausiai reikėtų vadovautis vaiko interesais pagal Chartijos 24 straipsnį ir 1989 m. lapkričio 20 d. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją.

Lietuvos Respublikos konsulinis statutas pagalbą nepilnamečiams ir kitiems atstovaujamosios valstybės piliečiams, neturintiems visiško veiksnio, numato 19 straipsnyje. Šis straipsnis siauriau apibrėžia konsulinės pagalbos teikimą ir jos sąlygas nepilnamečiams ir asmenims, neturintiems visiško veiksnio, negu minėtas VKKS 5 straipsnio h punktas ar ES Direktyva. Konsulinio statuto 19 straipsnio 1 dalis numato konsulinio pareigūno pareigą padėti kompetentingoms institucijoms organizuoti priimančiojoje valstybėje likusių be globos vaikų, turinčių Lietuvos Respublikos pilietybę

arba kurių tėvai yra Lietuvos Respublikos piliečiai, grąžinimą į Lietuvą. Konsulinio pareigūno funkcijos tuo neapsiriboja. Esant kompetentingos Lietuvos Respublikos institucijos prašymui, konsulinis pareigūnas padeda nustatyti neteisėtai į priimančią valstybę išvežto ar joje laikomo vaiko, turinčio Lietuvos Respublikos pilietybę, buvimo vietą, jo gyvenimo sąlygas bei padeda organizuojant vaiko pervežimą atgal į Lietuvą, jei Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys nenumato kitaip. Ypatingai svarbi konsulinio statuto 19 straipsnio 3 dalis, kuri nustato, kad jeigu konsulinėje apygardoje gyvenantis neveiksnius Lietuvos Respublikos pilietis, kuris neturi teisinio atstovo, konsulinis pareigūnas, nepažeisdamas priimančiosios valstybės įstatymų, be leidimo gina šio asmens teisinius interesus. Tai yra paprotinė norma, kuri taip pat įtraukta ir į VKKS 5 straipsnio i punktą, kuris numato, kad konsulinės pareigūnas turi teisę atstovauti visus atstovaujamosios valstybės piliečius, kurie patys negali ginti savo teisių ir interesų priimančiojoje valstybėje.¹¹⁰ Atstovaujamosios valstybės piliečių interesų gynimas yra viena iš svarbiausių konsulinių pareigūnų atliekamų funkcijų, kuri numatyta ir VKKS 5 straipsnio a punkte. Reikėtų tik pažymėti, kad konsulinio pareigūno galimybė atstovauti piliečius apsiriboja laikinomis suinteresuoto asmens teisių ir interesų apsaugos priemonėmis. Be to, konsulo atstovavimo teisė taip pat ribota laiku: atstovavimas nutraukiamas, kai atitinkamas asmuo pats prisiima savo teisių gynimą.¹¹¹ Žinoma, šių funkcijų vykdymas pirmiausiai turi būti suderinamas su priimančiosios valstybės įstatymais.

Lietuvos dvišalės konsulinės konvencijos atkartoja tam tikras VKKS normas, susijusias su nepilnamečių ir neturinčių visiško veiksnumo atstovaujamosios valstybės piliečių interesų gynimu. Dvišalėse konsulinėse konvencijose numatoma, kad priimančiosios valstybės kompetentingiems organams gavus atitinkamą informaciją, jie privalo pranešti konsulinei įstaigai apie visus atvejus, kai nepilnamečiui ar atstovaujamosios valstybės piliečiui, neturinčiam visiško veiksnumo, yra paskiriami globėjai ar rūpintojai. Taip pat yra nustatyta konsulinio pareigūno teisė siūlyti tinkamus globėjus ar rūpintojus, kurie galėtų atlikti šias funkcijas.¹¹² Konsulinės konvencijos su Gruzija, Ukraina ar Kinija praplečia konsulinių pareigūnų teises ir numato, kad konsulinis pareigūnas gali ne tik siūlyti ar rekomenduoti, bet ir paskirti globėją ar rūpintoją atstovaujamosios valstybės piliečiui. Vis dėlto Z. Petrauskas pažymi, kad ši konsuliniam

---

¹¹⁰ Vienos Konvencija dėl konsulinių santykių 5 straipsnio i punktas, *Valstybės žinios*, Nr. 83-2456.

¹¹¹ United Nations Conference on Consular Relations: Consideration of the Draft Articles on Consular Relation Adopted by the International Law Commission at Its Thirteenth Session. 2015. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-02-23]. Prieiga per internetą <http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_2_1961.pdf>

¹¹² Lietuvos Respublikos konsulinės konvencijos su Ukraina, Gruzija, Rusija ir t.t.

pareigūnams numatyta teisė nėra lengvai įgyvendinama, kadangi reikėtų vadovautis ir sutartimis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių, kuriose yra reglamentuojami santykiai, susiję su globa ir rūpyba. Taip pat šios teisės nenumato nei nacionalinė teisė, nei susitarimai dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių.

3.4. Konsulinė pagalba nacionalinę priklausomybę turintiems laivams ir orlaiviams

Konsulinė pagalba taip pat apima ir pagalbą nacionalinę priklausomybę turintiems laivams ir orlaiviams. Dar nuo senų laikų konsulinių pareigūnų vaidmuo prekybinėje laivyboje buvo itin svarbus, todėl tai sąlygojo konsulinių funkcijų formavimąsi bei konsulinių pareigūnų instituto iškilimą.¹¹³

Pagalbos teikimas nacionalinę priklausomybę turintiems laivams ir orlaiviams yra numatytas VKKS 5 straipsnio 1 punkte, kuris nustato konsulinių pareigūnų funkciją – pagalbos teikimas laivams ir orlaiviams bei jų įgulų nariams, pareiškimų apie laivo kelionę priėmimas, laivo dokumentų nagrinėjimas ir tvirtinimas bei, nepažeidžiant priimančiosios valstybės įstatymų, bet kokių atsitikimų, kurie įvyko kelionės metu, tyrimas, kapitono, pareigūnų ir jūreivių ginčų sprendimas tiek, kiek tai yra suderinama su priimančiosios valstybės įstatymais ir kitais teisės aktais. Vykdydamas šią funkciją, konsulinis pareigūnas gali gauti prieigą prie laivo dokumentų, priimti pareiškimus, susijusius su laivo reisu bei incidentais, įvykusiais jo metu. Incidentų tyrimo metu gali apklausti laivo kapitoną ir įgulos narius. Konsulinis pareigūnas taip pat turi teisę atstovauti laivo kapitoną ar įgulos narius prieš priimančiosios valstybės valdžios institucijas, suteikti jiems pagalbą, ypač teisinę pagalbą, veikti kaip vertėjas, sudarant sutartis ar teikiant tam tikras paraiškas priimančiosios valstybės vietos valdžios institucijoms. Konsulinio pareigūno vaidmuo svarbus ir pagalbos teikime laivams, sudužusiems ar patyrusiems avariją priimančiosios valstybės teritorinėje jūroje.¹¹⁴ Aptartos nuostatos taikomos ne tik atstovaujamosios valstybės laivams, bet ir orlaiviams, jei VKKS nuostatos neprieštaruja kitų atstovaujamosios ir priimančiosios valstybių dvišalių ir daugiašalių sutarčių nuostatoms.

Avarijų ar bet kokių incidentų metu, kai tik toks įvykis tampa žinomas priimančiosios valstybės institucijoms, turi nedelsdamos pranešti arčiausiai nelaimės vietos esančiai konsulinei įstaigai. Ši sąlyga yra numatyta VKKS 37 straipsnio c punkte, nustatančiam, kad

---

¹¹³ PETRAUSKAS, Z. *Konsulinė teisė: Vadovėlis*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2007, p. 270

¹¹⁴ United Nations Conference on Consular Relations: Consideration of the Draft Articles on Consular Relation Adopted by the International Law Commission at Its Thirteenth Session. 2015.

priimančiosios valstybės kompetentingos institucijos privalo tokiu atveju pranešti konsulinei įstaigai, jei laivas, priklausantis atstovaujamajai valstybei, sudūžta, užplaukia ant seklumos priimančiosios valstybės teritorinėje jūroje ar vidaus vandenyse arba atstovaujamojoje valstybėje registruotas orlaivis patiria avariją priimančiosios valstybės teritorijoje. VKKS 37 straipsnio c punkte numatyta pareiga buvo išplėsta, įtraukiant ne tik atvejį, kai jūrinis laivas patiria avariją priimančiosios valstybės teritorinėje jūroje, bet taip pat tuo atveju, kai laivas patiria avariją priimančiosios valstybės vidaus vandenyse.¹¹⁵

Konsulinio pareigūno funkcijas, teikiant konsulinę pagalbą nacionalinę priklausomybę turintiems laivams ir orlaiviams, numato ir Lietuvos Respublikos Konsulinio statuto 21 straipsnis. Konsulas su priimančiosios valstybės institucijomis užtikrina, kad pagalba bus suteikta avariją patyrusiam Lietuvos Respublikos nacionalinę priklausomybę turinčiam laivui, jo įgulai ir keleiviams. Lietuvos Respublikos konsulinis statusas praplečia konsulų atliekamų funkcijų ribas lyginant su VKKS 5 straipsnio l punktu. Pavyzdžiui, Konsulinio statuto 21 straipsnio 5 dalis numato, kad konsulinis pareigūnas turi teisę išduoti laikiną liudijimą, suteikiantį teisę plaukioti su Lietuvos valstybės vėliava, jei laivas įsigyjamas užsienyje. Šio straipsnio 4 dalis suteikia teisę konsuliniam pareigūnui duoti leidimą priimančiajai valstybei imtis veiksmų prieš Lietuvos Respublikos pilietį, įvykdžiusį nusikaltimą laive, turinčiame Lietuvos Respublikos nacionalinę priklausomybę, jam būnant priimančiosios valstybės teritorinėje jūroje, vidaus vandenyse ar uoste. Vis dėlto Z. Petrauskas pažymi, kad ši dalis yra suformuluota netinkamai ir prieštarauja tarptautinei teisei. Konsulinio statuto 21 straipsnio 4 dalies taikymas galėtų pažeisti priimančiosios valstybės teritorinės viršenybės ir suvereniteto principą. Nagrinėjamo straipsnio taikymas galėtų būti įmanomas nebent karinių laivų atžvilgiu. Nors kariniai laivai, būdami už savo valstybės teritorinės jūros ribų, pagal tarptautinę teisę naudojami imunitetu nuo užsienio valstybės jurisdikcijos, Konsulinio statuto 21 straipsnio 4 dalis galėtų būti panaudota asmenų, padariusių nusikaltimą kariniame laive, atžvilgiu.¹¹⁶

Detalesnio konsulinės pagalbos teikimo laivams reglamentavimo reikėtų ieškoti dvišalėse Lietuvos Respublikos konsulinėse konvencijose. Nagrinėjant atitinkamas konsulinių konvencijų nuostatas, galima išvesti bendrą principą: konsuliniams pareigūnams yra suteikiama teisė vykdyti skirtingas funkcijas, siekiant suteikti konsulinę pagalbą atstovaujamosios valstybės laivams, nepažeidžiant priimančiosios valstybės

---

¹¹⁵ United Nations Conference on Consular Relations: Consideration of the Draft Articles on Consular Relation Adopted by the International Law Commission at Its Thirteenth Session. 2015. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-03-06]. Prieiga per internetą <http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_2_1961.pdf>

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos konsulinio statuto 21 straipsnio 4 dalis, *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 43-1047.

įstatymų.¹¹⁷ Priimančioji valstybė negali trukdyti konsuliniam pareigūnui teikti konsulinę pagalbą nacionalinę priklausomybę turintiems laivams, o avarijų atveju priimančiosios valstybės kompetentingos institucijos gali padėti konsulinei įstaigai, teikiančiai pagalbą.

Nagrinėjant konsulines konvencijas, svarbu nustatyti reglamentavimą, susijusį su baudžiamosios jurisdikcijos taikymu nusikalstamiems veiksams, padarytiems laive. Galima išskirti dvi grupes konsulinių konvencijų, kuriose yra reglamentuojami klausimai, susiję su baudžiamosios jurisdikcijos taikymu. Pirmoji, konvencijos, kuriose nustatyta, kad priimančioji valstybė gali imtis veiksmų valstybės nacionalinę priklausomybę turinčiame laive, prieš tai informavę konsulinę įstaigą ar konsulinį pareigūną. Tačiau jei nėra realios grėsmės priimančiosios valstybės saugumui ar viešajai tvarkai, priimančiosios valstybės institucijos neturi teisės kištis į atstovaujamosios valstybės laivo vidaus klausimus, nebent yra gautas laivo kapitono prašymas arba suteiktas konsulinio pareigūno sutikimas.¹¹⁸ Antroji grupė – konsulinės konvencijos, kuriose nustatyta, kad priimančiosios valstybės valdžios institucijos negali taikyti jurisdikcijos nusikaltimų, įvykdytų atstovaujamosios valstybės laive, atžvilgiu, išskyrus atvejus, kai nusikaltimas padarytas priimančiosios valstybės piliečio arba padarytas nusikaltimas, už kurį laisvės atėmimo bausmė pagal priimančiosios valstybės įstatymus yra ne mažesnė kaip 5 metai.¹¹⁹

---

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos konsulinės konvencijos su Ukraina, Gruzija, Lenkija, Rusija ir t.t.

¹¹⁸ Į šią grupę patenka konsulinės konvencijos su Ukraina, Rusija, Gruzija.

¹¹⁹ Šios nuostatos įtvirtintos Lietuvos Respublikos konsulinėse konvencijose su Lenkija ir Turkija.

4. Teisė į konsulinę pagalbą

Lietuvos Respublikos Konstitucija numato, kad Lietuvos valstybė įsipareigoja ginti savo piliečius užsienyje. Taigi Lietuvos Respublikos Konstitucija Lietuvos piliečiams užtikrina teisę į konsulinę pagalbą priimančiojoje valstybėje. ES teisė taip pat numato, kad kartu su ES pilietybe yra įtvirtinama ES piliečių teisė į bet kurios kitos valstybės narės diplomatinių ir konsulinių įstaigų teikiamą apsaugą priimančiojoje valstybėje. ES pagrindinių teisių chartija, įtvirtinanti ES pripažįstamas teises, numato, kad konsulinė pagalba yra viena iš ES piliečių teisių. Tarptautinėje teisėje vieningos nuomonės šiuo klausimu nėra. Taip pat abejojama, ar teisė į konsulinę pagalbą egzistuoja ir tarptautinių sutarčių teisėje. Atsižvelgiant į VKKS, yra mažai įrodymų, leidžiančių manyti, kad šia sutartimi siekiama suteikti piliečiams teisę gauti konsulinę pagalbą iš savo pilietybės valstybės. Vienintelės teisės, kurios gali būti kildinamos iš VKKS, yra tos, kurios suteikiamos konsuliniam pareigūnams, siekiant palengvinti jų atliekamas funkcijas. VKKS rengimo metu buvo pažymėta, kad VKKS 36 straipsnis skiriasi nuo kitų nuostatų šioje srityje bei apibrėžia atstovaujamosios valstybės piliečių teises, o ne konsulinių pareigūnų teises, kaip tai nurodyta komentaro 1 dalyje.¹²⁰ Šiuo atveju svarbu pažymėti, kad VKKS 36 suteikia ne teisę į konsulinę pagalbą, bet teisę gauti informaciją iš priimančiosios valstybės apie galimybę susisiekti su savo pilietybės valstybės konsuline įstaiga. Atstovaujamosios valstybės piliečių teisės į konsulinę pagalbą pripažinimas pagal tarptautinę teisę taip pat sukelia daug ginčų, kadangi tarptautinė teisė nepripažįsta asmens kaip subjekto, galinčio turėti teises ir pareigas. Tradiciniu požiūriu valstybė, kurios piliečių teisės buvo pažeistos dėl tam tikrų kitos valstybės veiksmų, pareikšdama ieškinį gali ginti tik savo pačios teises. Šią poziciją patvirtina Tarptautinio Teisingumo teismo praktika.¹²¹

Konsulinė pagalba gali tapti svarbia priemone žmogaus teisių apsaugos kontekste. Konsulinės pagalbos kaip vienos iš žmogaus teisių klausimas buvo nagrinėtas Tarptautinio Teisingumo byloje *Avena*. Šioje byloje Meksika teigė, kad JAV pažeidė pagrindines Meksikos piliečių žmogaus teises, kadangi neužtikrino galimybės jiems pasinaudoti jų teise į konsulinę pagalbą. Kaip ir *LaGrand* byloje teismas pripažino, kad buvo pažeista Meksikos piliečių teisė į informaciją apie galimybę pasinaudoti konsulinės įstaigos teikiama

---

¹²⁰ United Nations Conference on Consular Relations: Consideration of the Draft Articles on Consular Relation Adopted by the International Law Commission at Its Thirteenth Session. 2015, p. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-03-11]. Prieiga per internetą <http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_2_1961.pdf>

¹²¹ Nottebohn, Mavrommatis Palestine Concessions ir kitos bylos.

konsuline pagalba, tačiau atsisakė pripažinti, kad JAV savo veiksmais pažeidė Meksikos piliečių žmogaus teises:

*Nesvarbu, ar Vienos Konvencijoje numatytos teisės yra žmogaus teisės, tai nėra klausimas, kurį turi spręsti šis teismas. Vis dėlto Tarptautinis Teisingumo teismas pastebi, kad nei Konvencijos tekstas, nei jos tikslas ir objektas neleidžia daryti išvados, kad Meksikos teiginiai yra pagrįsti.*¹²²

Nors į magistro darbo nagrinėjimo ribas nepatenka Amerikos šalių žmogaus teisių teismo¹²³ praktika, tačiau lyginamuoju aspektu galima paminėti šio teismo bylą, susijusią su konsuline pagalba. Nagrinėtoje byloje teismas pažymėjo, kad konsulinė pagalba yra teisės į teisingą bylos nagrinėjimą sudedamoji dalis, o VKKS 36 straipsnio b dalis priskiriama žmogaus teisių sričiai.¹²⁴ Vis dėlto VKKS 36 straipsnis yra interpretuojamas klaidingai, kadangi kaip minėta anksčiau jis suteikia tik teisę į informaciją apie galimybę pasinaudoti konsuline pagalba.¹²⁵

VKKS nėra dokumentas, įtvirtinantis žmogaus teises. Konvencija atlieka apsauginę funkciją, apsaugodama atstovaujamosios valstybės piliečių teises ir interesus.¹²⁶

Taip pat VKKS preambulėje yra teigiama, kad VKKS įtvirtintos privilegijos ir imunitetai suteikiami ne atskirų asmenų poreikiams tenkinti, bet siekiant užtikrinti, kad konsulinės įstaigos veiksmingai vykdytų savo funkcijas jų atstovaujamų valstybių vardu. Šiuo atžvilgiu yra nurodoma, kad privilegijos ir imunitetai yra suteikiami konsuliniam pareigūnams, o ne atstovaujamųjų valstybių piliečiams.¹²⁷ Tai dar kartą įrodo, kad Konvencija yra suteikiamos teisės konsuliniam pareigūnams, kurie savo veiksmais užtikrina atstovaujamosios valstybės piliečių teises ir interesus. Tą patvirtina ir VKKS 5 straipsnio a dalis, nurodanti pagrindinę konsulinių pareigūnų funkciją: atstovaujamosios valstybės, jos piliečių ir juridinių asmenų interesų gynimas priimančiojoje valstybėje.

---

¹²² Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America), Judgement, I. C. J. Reports 2004.

¹²³ Angliškai – Inter-American Court of Human Rights.

¹²⁴ Inter-American Court of Human Rights. 1999 m. spalio 1 d. patariamoji nuomonė. The right to information on consular assistance in the framework of the guarantees of the due process of law. OC-16/99.

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ KIRCHER, S. *The Rights to Consular Assistance: Is the Vienna Convention on Consular Relations Self-Executing?* University of Lapland, Faculty of Law. 2008. [Interaktyvu]. [Žiūrėta 2018-03-30]. Prieiga per internetą < https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1081584>.

¹²⁷ Vienos Konvencijos dėl konsulinių santykių preambulės penkta dalis, *Valstybės žinios*, Nr. 83-2456.

IŠVADOS

1. Akivaizdu, kad konsulinės pagalbos kaip tokio instituto nagrinėjamas tik pagal tarptautinę, ES ar nacionalinę teisę nėra efektyvus būdas, siekiant atskleisti vieną iš piliečių teisių ir interesų apsaugos rūšių – konsulinę pagalbą. Konsulinės funkcijos niekada nebuvo išsamiai sureglamentuotos, o tarptautinėje teisėje yra įtvirtintos tik bendrosios normos, tad konsulinių funkcijų vykdymui vis dar didelę įtaką daro priimančiosios valstybės teisė.
2. Vienos konvencija dėl konsulinių santykių nėra kodifikavusi visų konsulinių santykių, todėl siekiant atskleisti konsulinės pagalbos sampratą, sąvoką ar santykį su kitomis konsulinėmis funkcijomis magistro darbe daromos nuorodos į nacionalinę teisę, konkrečiai į Lietuvos teisę, taip pateikiant detalesnę analizę. Lietuvos Respublikos konsulinis statutas bei Lietuvos Respublikos dvišaliai susitarimai dėl konsulinių santykių pateikia ne tik detalesnę konsulinės pagalbos sąvoką, bet taip pat reglamentuoja atskirus konsulinės pagalbos teikimo atvejus. Taigi, tarptautinės ir nacionalinės sąveika yra akivaizdi, papildanti ir tarptautinę teisę.
3. ES teisės santykis su tarptautine ir nacionaline teise taip pat yra svarbus nagrinėjamu klausimu. Tarptautinė teisė laikosi griežtos pozicijos ir galimybę teikti konsulinę pagalbą numato tik pilietybės valstybės konsulinėms įstaigoms ar diplomatinėms atstovybėms. ES teisė praplečia konsulinės pagalbos teikimo ribas ir šią teisę suteikia ne tik pilietybės valstybės institucijoms, bet taip pat ir kitoms ES valstybių narių konsulinėms įstaigoms ar diplomatinėms atstovybėms. ES valstybės narės, teikdamos konsulinę pagalbą neatstovaujamiems ES valstybių narių piliečiams trečiojoje šalyje, veikia kaip pilietybės valstybės atstovai. SESV 23 straipsnis iškelia klausimą, ar šio straipsnio taikymas gali būti suderinamas su tarptautinės teisės normomis, tačiau trečioji valstybė neturi teisės nepripažinti konsulinės pagalbos teikimo kitos ES valstybės narės vardu negu pilietybės valstybės. Kiekviena valstybė gali laisvai pasirinkti priemones, kuriomis ji garantuoja savo piliečiams konsulinę pagalbą.
4. Konsulinę pagalbą galima laikyti dvišaliais santykiais tarp pilietybės valstybės, kuri užtikrina piliečio teisę į konsulinę pagalbą, ir piliečio, kuriam ši pagalba teikiama. Lietuvos Respublikos Konstitucija numato, kad ginti Lietuvos Respublikos piliečius užsienyje yra viena iš Lietuvos valstybės pareigų, o pagal ES Pagrindinių teisių chartija konsulinė pagalba – viena iš ES piliečių teisių. Pagal Tarptautinio Teisingumo teismo išvadas bylose *LaGrand* ir *Avena* konsulinę pagalbą galima laikyti individualia teise.

5. Vienintelės keturios šalys, kuriose atstovaujamos visos 28 ES valstybės narės, yra Jungtinės Amerikos Valstijos, Kinija, Indija ir Rusija. Konsulinės pagalbos reguliavimo klausimas iš esmės yra nacionalinės teisės objektas, tačiau didėjant konsulinės pagalbos „paklausai“ matomas ir ES siekis stiprinti ES valstybių narių bendradarbiavimą, užtikrinant konsulinės pagalbos teikimą neatstovaujamų valstybių narių piliečiams. Iš to seka ir ES Tarybos priimta Direktyva 2015/637. Ši Direktyva yra svarbus konsulinio bendradarbiavimo ES etapas, kurios tikslas visų pirma yra užtikrinti ES piliečių teisę į konsulinę apsaugą trečiojoje šalyje, kurioje nėra atstovaujama ES piliečio pilietybės valstybė.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Steigimo sutartys ir jų keitę susitarimai:

1. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. OL, 2008 C 115.
2. 2007 m. gruodžio 13 d. Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos Bendrijos steigimo sutartį. OL, 2007 C 306.
3. 1992 m. vasario 7 d. Europos bendrijos steigimo sutartis. OL, 1992 C 191.

2. Europos Sąjungos teisės aktai:

1. 2015 m. balandžio 20 d. Tarybos direktyva Nr. 2015/637 dėl koordinavimo ir bendradarbiavimo priemonių skirtų neatstovaujamų Sąjungos piliečių konsulinei apsauga trečiose šalyse palengvinti. OL, 2015 R 106.
2. 1995 m. gruodžio 19 d. Taryboje posėdžiavusių valstybių narių vyriausybės atstovų Sprendimas Nr. 95/553/EB dėl Europos Sąjungos piliečių gynybos, vykdomos diplomatinė atstovybių ir konsulinių įstaigų. OL, 1995 L 314.
3. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OL, 2016 C 203.
4. 2011 m. kovo 23 d. Komisijos komunikatas Europos parlamentui ir Tarybai. ES piliečių konsulinė apsauga trečiose šalyje. Dabartinė padėtis ir ateities perspektyvos.
5. 2007 m. gegužės 12 d. Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Europos Sąjungos indėlis trečiose šalyje užtikrinant veiksmingą konsulinę apsaugą.
6. 2006 m. lapkričio 28 d. Europos Komisijos Žalioji knyga dėl Europos Sąjungos piliečio diplomatinės ir konsulinės apsaugos trečiose šalyse.
7. 2017 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento rezoliucija 2017 m. ES pilietybės ataskaita. Piliečių teisių stiprinimas demokratinių pokyčių Sąjungoje.
8. 2008 m. gruodžio 12 d. Europos Sąjungos gairės dėl konsulinei veiklai vadovaujančios valstybės koncepcijos įgyvendinimo, C 317/06.

3. Tarptautinės sutartys:

1. 1963 m. balandžio 24 d. Vienos konvencija dėl konsulinių santykių, *Valstybės žinios*, Nr. 83-2456.
2. 1961 m. balandžio 18 d. Vienos konvencija dėl diplomatinių santykių, *Valstybės žinios*, Nr. 83-2455.

4. Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija, *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 220-0
2. Lietuvos Respublikos konsulinis statutas, *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 43-1047.
3. Lietuvos Respublikos ir Armėnijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose, *Valstybės žinios*, 2005, Nr. 7-189.
4. Lietuvos Respublikos ir Azerbaidžiano Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose, *Valstybės žinios*, 200č, Nr. 75-3217.
5. Lietuvos Respublikos ir Baltarusijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose, *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 43-779.
6. Lietuvos Respublikos ir Kazachstano Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose, *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 51.
7. Lietuvos Respublikos ir Kinijos Liaudies Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse ir baudžiamosiose bylose, *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 75.
8. Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos, darbo ir baudžiamosiose bylose, *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 18-294.
9. Lietuvos Respublikos ir Moldovos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose, *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 35.
10. Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose, *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 13-296.

11. Lietuvos Respublikos ir Turkijos Respublikos konsulinė sutartis, *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 17-400.
12. Lietuvos Respublikos ir Ukrainos konsulinė konvencija, *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 106.
13. Lietuvos Respublikos ir Uzbekistano Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose, *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 101-2552.
14. Lietuvos Respublikos ir Armėnijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose, *Valstybės žinios*, 2005, Nr. 7-189.
15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lenkijos Vyriausybės susitarimas dėl konsulinės pagalbos Maroko Karalystėje, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 71-2091.
16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lenkijos Vyriausybės susitarimas dėl konsulinės pagalbos Tuniso Respublikoje, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 71-2092
17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lenkijos Vyriausybės susitarimas dėl konsulinės pagalbos Alžyro Laudies Demokratinėje Respublikoje, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 71-2090.
18. Lietuvos Respublikos ir Gruzijos konsulinė konvencija, *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 49-1707.
19. Lietuvos Respublikos ir Turkijos Respublikos konsulinė sutartis, *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 17-400.

5. Specialioji literatūra:

a) Monografijos

1. CONSTANTINOU, C., et al. *The SAGE Handbook of Diplomacy*. Sage, 2016. 722 p.
2. IRMANTAS, J. *Europos Sąjunga ir Lietuvos Respublika: konstituciniai narystės pagrindai*: Monografija. Vilnius: Justitia, 2011. 576 p.
3. LEE T., QUIGLEY J. *Consular Law and practice*. Oxford: Oxford University Press, 2008. 680 p.
4. MELISSEN, J., et al. *Consular Affairs and Diplomacy*. Leiden; Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2011. 333 p.

5. PEAKE, J. *Diplomatic Protection for Dual Nationals: Effective Nationality or Non-Responsibility*. Trinity College Law review, 2007.
6. PEERS, S., et al. *The EU Charter of fundamental rights: A commentary*. United Kingdom: Hart Publishing Ltd, 2014. 861 p.
7. PETRAUSKAS Z., ŽALIMAS D., ŽALTAUSKAITĖ-ŽALIMIENĖ. S. *Diplomatinė teisė*. Vilnius, 2003. 320 p.
8. PETRAUSKAS, Z. *Konsulinė teisė: Vadovėlis*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2007. 340 p.
9. PREIFFER, C., et al. *Nationality Encyclopedia of Public International Law*. North Holland. 502 p.
10. SEN, B. *A Diplomat's Handbook of International Law and Practice*, 1988.

b) Straipsniai

1. BATTINI, S. *Impact of EU Law and Globalization on Consular Assistance and Diplomatic Protection*. Belin-Heidelberg, 2011. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-01-16]. Prieiga per internetą <http://www.irpa.eu/wp-content/uploads/2011/09/Chapter_9-chiti-mattarella.pdf>
2. SCHILLINGS, T.J.A. *Article 36 of the Vienna Convention on consular relations: the development of the scope of the right to consular assistance to nationals imprisoned abroad under international law*. University of Tilburg, Olandija, Teisės fakultetas, 2016. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-02-08]. Prieiga per internetą <<http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=142696>>
3. KUNIGĖLYTĖ-ŽŪKIENĖ, B. *Diplomatinė gynyba ir klausimai, susiję su valstybių teisių perėmimu: Jurisprudencija*. Vilnius, 2013, p. 595. [Interaktyvu] [Parsisiūsta 2018-02-19]. Prieiga per internetą <<https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/972>>
4. KIRCHER, S. *The Rights to Consular Assistance: Is the Vienna Convention on Consular Relations Self-Executing?* University of Lapland, Faculty of Law. 2008. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-03-30]. Prieiga per internetą <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1081584>
5. TAMS, Christian J. *Consular Assistance: Rights, Remedies and Responsibility: Comments on the ICJ's Judgement in the LaGrand Case*, 2002. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-02-19]. Prieiga per internetą <<http://ejil.org/pdfs/13/5/1585.pdf>>

6. MENNECKE, M. *The Right to Consular Assistance Under International Law: The LaGrand Case before the International Court of Justice*, 1999. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-02-20]. Prieiga per internetą <goo.gl/ZrisWN>
7. WOUTERS, J., et al. *The European Union and Consular Law*. KU Leuven university, 2013. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-03-01]. Prieiga per internetą <<http://fletcher.tufts.edu/~media/Fletcher/Microsites/VCCR/WP107-Wouters-Duquet-Meuwissen.pdf>>
8. MALLORY, C. *Abolitionist at home and abroad: A right to consular assistance and the death penalty*. Melbourne Journal of Law. 2016. [Interaktyvu]. [Žiūrėta 2018-03-15]. Prieiga per internetą <<http://nrl.northumbria.ac.uk/26963/1/Mallory%20%28adv%20copy%29.pdf>>
9. MENDENHALL M. *A Case for Consular Notification: Treaty Obligation as a Matter of Life or Death*. Southwest Journal of Law & Trade in the Americas. 2001.
10. JAMES, A. *A Universal Safeguard: Providing Consular Assistance to Nationals in Custody*. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-02-01]. Prieiga per internetą <<http://users.xplornet.com/~mwarren/Universal%20Safeguard.pdf>>
11. VERMER-KUNZLI, A. *Where the law becomes irrelevant: Consular assistance and the European Union*. The International and Comparative Law Quarterly, 2011. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-02-08] Prieiga per internetą <<https://www.jstor.org/stable/41350122?seq=1>>
12. QUIGLEY, J. *LaGrand: A Challenge to the U.S. Judiciary*. Yale Journal of International Law, 2002. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-03-14] Prieiga per internetą <<http://digitalcommons.law.yale.edu/yjil/vol27/iss2/9>>
13. VERMER-KUNZLI, A. *Exercising diplomatic protection: The fine line between litigation, demarches and consular assistance*. Max Planck institute, 2006. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-02-08]. Prieiga per internetą <http://www.zaoerv.de/66_2006/66_2006_2_a_321_350.pdf>
14. BURKS, A. *Consular assistance for foreign defendants: avoiding default and fortifying a defense*. Capital Defense Journal, 2001. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-04-04] Prieiga per internetą <<https://scholarlycommons.law.wlu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1461&context=wlucdj>>
15. NASCIMENTO e SILVA, G. *The Vienna Conference on Consular relations*. The International and Comparative Law Quarterly, 1964. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-

- 01-20]. Prieiga per internetą
<http://www.jstor.org/stable/756923?seq=2#page_scan_tab_contents>
16. MAFTEI, J. *The Contribution of the European Convention on Consular Functions to the Development of International Law*. University of Galati, Romania, Faculty of law, 2016. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-02-22]. Prieiga per internetą
<<http://proceedings.univ-danubius.ro/index.php/eirp/article/view/1730/1814>>
  17. SUNDHOLM, M. *Making the case for Europe? An Exploratory Study of EU Consular Crisis Management Cooperation as a Means of EU Public Diplomacy*. International Conference Panel, Los Angeles, 2009. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-03-21]. Prieiga per internetą <http://aei.pitt.edu/33143/1/sundholm_mattias.pdf>
  18. QUIGLEY, J., et al. *The Law of Consular Access: A Documentary Guide*. The International and Comparative Law Quarterly, 2010. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-03-10] Prieiga per internetą
<http://www.jstor.org/stable/40983623?seq=3#page_scan_tab_contents>
  19. WESSEL, R. *The EEAS' Diplomatic Dreams and the Reality of European and International Law*. UACES conference Exchanging Ideas on Europe, 2012. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-03-03]. Prieiga per internetą
<<https://ris.utwente.nl/ws/portalfiles/portal/22782336>>
  20. KADISH, M. *Article 36 of the Vienna Convention on Consular Relation: A Search for the Right to Consul*. Michigan Journal of International Law, 1997. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-01-15]. Prieiga per internetą
<<<https://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1474&context=mjil>>>
  21. MORARU, M. *Protection of EU citizens abroad: A legal assessment of the EU citizen's right to consular and diplomatic protection. Perspectives on Federalism*. 2011. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-04-06]. Prieiga per internetą <http://www.on-federalism.eu/attachments/100_download.pdf>
  22. WESSEL, R. *New Diplomatic Activities of the European Union and the Limits of International Law*. ILA Seminar, The University of Sheffield, 2013. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-01-05] Prieiga per internetą
<<https://www.utwente.nl/en/bms/pa/research/wessel/wesselconf10.pdf>>
  23. VIGNI, P. *Diplomatic and consular protection in EU law: misleading combination or creative solution?* EUI Working Papers. 2010. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-02-18]. Prieiga per internetą
<https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1698699>

24. VIGNI, P. *The Protection of EU Citizens: The Perspective of International Law*. EUI Working Papers. 2011. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-03-20]. Prieiga per internetą <http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/18296/LAW_2011_10.pdf>

c) Daktaro disertacijos ir magistro darbai

1. POPTCHEVA, E. *Consular Protection abroad: a union citizenship fundamental right?* Daktaro disertacija, University of Barcelona, Ispanija, 2012. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-01-10]. Prieiga per internetą <<http://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/129627/emap1de1.pdf?sequence=1>>

6. Praktinė medžiaga:

1. La Grand (Germany v. United States of America), Judgement, I. C. J. Reports 2001.
2. Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America), Judgement, I. C. J. Reports 2004.
3. Vienna Convention on Consular Relations (Paraguay v. United States of America), Judgement, I. C. J. Reports 1998.
4. Inter-American Court of Human Rights. 1999 m. spalio 1 d. patariamoji nuomonė The right to information on consular assistance in the framework of the guarantees of the due process of law. OC-16/99. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-03-10]. Prieiga per internetą <http://www.corteidh.or.cr/docs/opiniones/seriea_16_ing.pdf>

7. Kito dokumentai:

1. CARE – Citizens Consular Assistance Regulation in Europe. Consular and Diplomatic Protection: Legal Framework in the EU Member States, 2010. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-01-07]. Prieiga per internetą <<http://www.ittig.cnr.it/Ricerca/ConsularAndDiplomaticProtection.pdf>>
2. United Nations Conference on Consular Relations: Consideration of the Draft Articles on Consular Relation Adopted by the International Law Commission at Its Thirteenth Session, 2005. [Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-01-19]. Prieiga per internetą <http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_2_1961.pdf>

3. Draft Article on Diplomatic protection with commentaries. United Nations, 2006.
[Interaktyvu] [Žiūrėta 2018-02-17]. Prieiga per internetą
<<http://www.refworld.org/pdfid/525e7929d.pdf>>

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe konsulinė pagalba pagal tarptautinę, ES ir Lietuvos teisę nagrinėjama viena iš pagrindinių konsulinių pareigūnų funkcijų – atstovaujamosios valstybės piliečių teisių ir interesų apsauga, konkrečiai konsulinė pagalba. Analizuojamas skirtingas konsulinės pagalbos reguliavimas tarptautinėje, ES ir nacionalinėje teisėje, atskleidžiant šių skirtingų reguliavimų sąveiką teikiant konsulinę pagalbą. Darbą galima skirstyti į tris dalis.

Pirmojoje darbo dalyje aptariama konsulinės pagalbos sąvoka, kadangi tarptautinė teisė aiškaus apibrėžimo nepateikia, atsakymo ieškoma ES bei nacionalinėje teisėje. Taip pat aptariama konsulinių funkcijų raida, išskiriant svarbiausią šių funkcijų kodifikavimo etapą – 1963 m. priimtą Vienos konvenciją dėl konsulinių santykių. Svarbus aspektas yra konsulinės pagalbos ir konsulinės gynybos sąvokų analizė, jų vartojimo skirtumai teisės doktrinoje, ES teisės aktuose, vertinama ar tai yra skirtingi institutai. Vienos konvencija dėl konsulinių santykių numato, kad konsulinės funkcijos gali būti vykdomos tiek konsulinių įstaigų, tiek diplomatinės atstovybės, todėl diplomatinė gynyba buvo palyginta su konsuline pagalba, siekiant atskleisti šių institutų reguliavimo ypatumus.

Antrojoje darbo dalyje analizuojama konsulinės pagalbos teikimas ES piliečiams, išskiriant svarbiausius konsulinę pagalbą reglamentuojančius ES teisės šaltinius. Akcentuojamos konsulinės pagalbos teikimo sąlygos ES piliečiams, analizuojamas ES teisėje įtvirtintų normų, reglamentuojančių konsulinę pagalbą, suderinamumas su tarptautinės teisės normomis. Taip pat aptariama ES institucijų veikla konsulinių santykių srityje, siekiant užtikrinti efektyvų konsulinės pagalbos teikimą ES piliečiams.

Trečiojoje darbo dalyje aptariami atskiri konsulinės pagalbos teikimo atvejai, analizuojamos teikimo sąlygos tarptautinės, ES ir Lietuvos teisės lygmenyje. Taip pat aptariamos Lietuvos Respublikos dvišalės bei daugiašalės sutartys dėl konsulinių santykių, kurios detaliau reglamentuoja atskirus konsulinės pagalbos teikimo atvejus, jų sąlygas.

SUMMARY

Master thesis “Consular Assistance under International, EU, and Lithuanian Law” discusses one of the main functions of consular officers – protection of the rights and interests of citizens of the represented state, in particular – consular assistance. The analysis of the different regulation of consular assistance in international, EU and national law reveals the interaction of these different regulations in providing consular assistance. The work can be divided into three parts.

The first part of the thesis discusses the concept of consular assistance, since international law does not provide a clear definition, the answer is sought in EU and national law. It also discusses the evolution of consular functions, distinguishing the most important phase of codification of these functions – the Vienna Convention on Consular Relations of 1963. An important aspect is the analysis of concepts of consular assistance and consular defence, differences in their use in legal doctrine, EU law, it is evaluated whether they are different institutions. The Vienna Convention on Consular Relations stipulates that consular functions may be exercised both by consular offices and diplomatic missions, and diplomatic defence has therefore been compared with consular assistance in order to reveal the peculiarities of regulating these institutes.

The second part of the thesis analyses the provision of consular assistance to EU citizens, distinguishing the most important sources of EU law governing consular assistance. The conditions for the provision of consular assistance to EU citizens are emphasized, the compatibility of the norms regulating consular assistance in EU law with the norms of international law are analysed. It also discusses the work of the EU institutions in the field of consular relations, in order to ensure effective provision of consular assistance to EU citizens.

The third part of the thesis discusses individual cases of the provision of consular assistance, analyses the conditions of provision at the international, EU and Lithuanian legal level. The bilateral and multilateral agreements on consular relations of the Republic of Lithuania are also discussed, which regulate in detail the cases of the provision of consular assistance and their conditions.